

BEDRE OVERGANGE FOR UDSATTE UNGE

MIDTVEJSEVALUERING AF EFTERVÆRNSINITIATIVET 'VEJEN TIL
UDDANNELSE OG BESKÆFTIGELSE'

13:20

STINE TANKRED LUCKOW
TURF BÖCKER JAKOBSEN
ANDERS POSSELT LANGHEDE
JAN HYLD PEJTERSEN

13:20

BEDRE OVERGANGE FOR UDSATTE UNGE

MIDTVEJSEVALUERING AF EFTERVÆRNS-
INITIATIVET 'VEJEN TIL UDDANNELSE OG
BESKÆFTIGELSE'

STINE TANKRED LUCKOW
TURF BÖCKER JAKOBSEN
ANDERS POSSELT LANGHEDE
JAN HYLD PEJTERSEN

KØBENHAVN 2013

SFI – DET NATIONALE FORSKNINGSCENTER FOR VELFÆRD

BEDRE OVERGANGE FOR UDSATTE UNGE
MIDTVEJSEVALUERING AF EFTERVÆRNSINITIATIVET 'VEJEN TIL UDDANNELSE
OG BESKÆFTIGELSE'

Afdelingsleder: Anne-Dorthe Hestbæk
Afdelingen for børn og familie

Undersøgelsens følgegruppe:
Laila Espersen, Helsingør Kommune
Louise Dülch Kristiansen, Høje Taastrup Kommune
Annette Juul Lund, Børnerådet
Mia Nordstrand, TABUKA
Marie Luise Nørrelykke, Servicestyrelsen
Jessie Brender Olesen, KL
Tina Rønne Rasmussen, Rymarksvænge Ungdomspension
Marie Riishøjgaard, Haderslev Kommune
Ulrik Rosendahl, LOS

ISSN: 1396-1810
ISBN: 978-87-7119-177-6
e-ISBN: 978-87-7119-178-3

Layout: Hedda Bank
Forsidefoto: Colourbox
Oplag: 300
Tryk: Rosendahls – Schultz Grafisk A/S

© 2013 SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd

SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd
Herluf Trolles Gade 11
1052 København K
Tlf. 33 48 08 00
sfi@sfi.dk
www.sfi.dk

SFI's publikationer kan frit citeres med tydelig angivelse af kilden.
Skrifter, der omtaler, anmelder, henviser til eller gengiver SFI's
publikationer, bedes sendt til centret.

INDHOLD

	FORORD	5
	RESUMÉ	7
1	INDLEDNING	13
	Rapportens opbygning	15
2	TILGANGEN: SAMARBEJDE PÅ TVÆRS	17
	Bridging the gap	19
	At skabe bedre overgange	21
	At overkomme kulturelle fordomme	23
	Opsummering	25
3	STATUS: SAMARBEJDSMODELLEN AFPRØVES	27

	Organisering og styring	27
	Samarbejdsmodellens redskaber og møder	31
4	PERSPEKTIVER: EN BEDRE UNGEINDSATS	33
	En koordineret ungeindsats	34
	En målrettet ungeindsats	41
	En indsats for og med de unge	47
	Opsummering	52
5	UDFORDRINGER: KONTEKST FOR INDSATSEN	55
	De unges parathed og trivsel	57
	Organisatoriske vilkår	63
	Muligheder i samfundet	68
	Opsummering	72
6	DET VIDERE ARBEJDE: OPMÆRKSOMHEDSPUNKTER	75
	Ledelsen: en helhjertet opbakning	76
	Samarbejdet: en kumulativ vidensopbygning	78
	Indsatsen: en fokuseret, men fleksibel støtte	79
7	APPENDIKS: METODE OG DATAGRUNDLAG	83
	Datakilder	83
	Kvalitet og rækkevidde af datamaterialet	85
	LITTERATUR	87
	SFI-RAPPORTER SIDEN 2012	89

FORORD

I tråd med internationale tendenser er der i de seneste år også i Danmark kommet en øget opmærksomhed omkring unge, som er anbragt uden for hjemmet, og deres mulighed for at finde en aktiv plads i samfundslivet. Denne udvikling har i særlig grad været med til at sætte fokus på anbragte børn og unges skolegang og deres muligheder for uddannelse og indtræden på arbejdsmarkedet.

Rapporten her rummer resultater fra midtvejsevalueringen af et initiativ iværksat af Socialstyrelsen, der specifikt fokuserer på, hvordan man i kommunalt regi kan medvirke til at skabe bedre overgange til voksenlivet for anbragte unge gennem et målrettet fokus på uddannelse og beskæftigelse. Evalueringen samler således foreløbige erfaringer fra fire forsøgskommuner (København, Fredericia, Gentofte og Roskilde Kommune), hvor man med afsæt i en særlig samarbejdsmodel samler relevante fagpersoner, fx fra social-, arbejdsmarkeds- og uddannelsessystemet, omkring det samme bord, og hvor den unges egen deltagelse og ønsker for fremtiden står centralt.

Evalueringen er fortrinsvis baseret på individuelle interview og fokusgruppeinterview, og vi vil gerne takke de unge, fagpersoner og ledere, som har gjort arbejdet muligt. Vi takker også den nedsatte følgegruppe for deres gode og relevante kommentarer. En særlig tak rettes til forsker, dr.phil. Elisiv Bakketeig, Norsk institutt for forskning om oppvekst,

velferd og aldring (NOVA), Oslo, for de meget nyttige kommentarer og perspektivrige forslag, hun som referee på rapporten har bidraget med.

Rapporten er udarbejdet af videnskabelig assistent Stine Tankred Luckow, seniorforsker Turf Böcker Jakobsen, videnskabelig assistent Anders Posselt Langhede og seniorforsker Jan Hyld Pejtersen. Undersøgelsen er gennemført for Socialstyrelsen og finansieret af Socialministeriet med midler fra Satspuljen.

København, august 2013

JØRGEN SØNDERGAARD

RESUMÉ

Denne rapport er en midtvejsevaluering af efterværnsinitiativet 'Vejen til uddannelse og beskæftigelse'. Initiativet er sat i sø for at støtte anbragte og tidligere anbragte unge i at opnå et bedre og mere stabilt ståsted inden for uddannelse og beskæftigelse. Initiativet består af en samarbejdsmodel, der skal inddrage relevante professionelle og personer i de unges netværk i et fælles samarbejde omkring den unge. Hensigten med samarbejdsmodellen er, allerede fra de unge fylder 15 år, at berede dem på overgangen til voksenlivet, efter at de fylder 18 år. Formålet med evalueringen har været at indsamle de deltagende projektkommuners erfaringer med samarbejdsmodellen – forbedrer modellen samarbejdet? Og anvendes modellen efter hensigten – med fokus på at støtte anbragte unge til at opnå uddannelse og beskæftigelse?

RESULTATER

Fire projektkommuner har deltaget i en forsøgsfase, hvor samarbejdsmodellen er blevet udviklet og afprøvet. Om end kommunernes erfaringer med samarbejdsmodellen endnu er spæde, viser midtvejsevalueringen, at der i den tidlige fase lægges vigtige byggesten til på sigt at opnå bedre overgange for de unge, hvor de støttes bedre på deres vej mod uddannelse og beskæftigelse – byggesten, der kan opdeles i tre hovedtemaer: en

koordineret ungeindsats, en målrettet ungeindsats og en indsats for og med de unge.

Midtvejsevalueringen indikerer, at samarbejdsmodellen leder til en bedre *koordineret ungeindsats*. En indsats, hvor:

- Fagpersonerne løbende har opmærksomhed på den unge og rettidigt tilbyder den unge støtte
- Alle fagpersoner i samarbejdsgruppen oplever fælles ansvar og forpligtelse, og alle engagerer sig i at skabe den bedst mulige ungeindsats for de unge
- Der på tværs af både fagpersoner, personer i den unges netværk og den unge selv sker en kontinuerlig udveksling af viden om den unges aktuelle aktiviteter og mål, fremtidsplaner, handlemuligheder m.m.

Midtvejsevalueringen indikerer endvidere, at samarbejdsmodellen leder til en mere *målrettet ungeindsats*. En indsats, hvor der tages udgangspunkt i de unges uddannelse og beskæftigelse, ved at:

- Samarbejdsgruppen lytter til de unge og tager udgangspunkt i de unges ønsker for fremtiden
- Samarbejdsgruppen sørger for, at aftaler med og mål for den unge er så konkrete og tilpassede som muligt.

Det faglige fokus på de unges vej mod uddannelse og beskæftigelse kan give samarbejdet et mere ressourceorienteret fokus, hvor det ikke alene drejer sig om at gennemgå den unges personlige problemer, men også om at se på, hvad de unge kan og er gode til, og tage udgangspunkt heri.

Endelig indikerer midtvejsevalueringen, at samarbejdsmodellen fører til en *indsats for og med de unge*, hvor den unge i højere grad får medbestemmelse og medansvar i forbindelse med beslutninger om deres fremtid, ved at:

- De definerede mål og delmål tager udgangspunkt i de unges ønsker og kompetencer
- Samarbejdsgruppen støtter og opmuntrer de unge til i en glidende overgang at påtage sig mere ansvar og bevæge sig mod selvstændighed.

Evalueringen peger samtidig på, at anbragte unge repræsenterer individuelle livsforløb. De unges udviklingshistorie og graden af kompleks opvækst har en betydning for, hvorvidt de allerede fra 15-års-alderen er parate til at tage en uddannelse eller få et arbejde. Misbrug og dårligt psykisk helbred er centrale faktorer, som ofte præger de unges livskvalitet og gør ungeindsatsen desto mere kompliceret. Her er det ikke nok med en uddannelses- eller en beskæftigelsesindsats. Der er behov for en helhedsorienteret social indsats med psykologstøtte og behandlingsforløb som de mest centrale indsatser. Resultaterne fra evalueringen understøtter øvrig efterværnslitteratur og peger således på, at anbragte unge har et andet *life course* end unge generelt set, hvilket indvirker på de unges parathed i forhold til uddannelse, beskæftigelse og et ansvarsfuldt voksenliv. Med de unges komplicerede livsforløb in mente skal deres alder forstås som socialt og kulturelt afledt frem for som et biologisk faktum. Fagpersonerne i denne evaluering ser derfor et behov for, at lovgivningen gøres mere fleksibel og tillader visse indsatser til unge, uafhængigt af om de er under eller over 18 år.

PERSPEKTIVER

Samarbejdsmodellens resultater er samtidig betinget af visse kontekstuelle forhold, som udgør særlige opmærksomhedspunkter:

- De reelle uddannelses- og beskæftigelsesmuligheder, der er til stede i dag, spiller en central rolle for ungeindsatsens gennemslagskraft. Der er i dag markant øget konkurrence om pladserne – både hvad angår praktikpladser, uddannelsespladser og jobs. I de store byer er der også trængsel på boligmarkedet, og det at have en bolig er en vigtig forudsætning for at kunne engagere sig i fx en uddannelse. Denne konkurrence om praktikpladser, boliger m.m. skaber et udskillelsesløb, som det kan være svært for anbragte unge at nå succesfuldt igennem.
- Kommunernes organisationskultur kan spille en rolle for, hvor vellykket ungeindsatsen generelt er. Kulturelle kløfter mellem forvaltninger og afdelinger og forestillinger om, hvad der er de andres arbejdsopgaver, kan lede til, at bolden blot spilles rundt blandt aktørerne. I den sammenhæng har samarbejdsmodellen vist et positivt potentiale i forhold til at bringe fagpersonerne sammen og udligne de kulturelle forestillinger, faggrupperne kan have om hinanden.

Men det kræver en aktiv intern indsats i de kommunale systemer. Samarbejdsmodellen betyder en ændring af organisationskulturen, hvilket kræver en helhjertet indsats både fra fagpersonernes og ikke mindst fra ledelsens side. Forandringsprocessen bør involvere alle relevante parter og ikke alene foregå i forvaltningskroge. Evalueringen viser, at når samarbejdet lykkes, giver det en professionel ro omkring opgave- og ansvarsfordeling, hvilket ansporer til en flerfaglig og koordineret indsats, der samler alles kompetencer og viden.

Således er denne rapport og viden om samarbejdsmodellen relevant for en række aktører i landets kommuner – både på ledelsesniveau og blandt fagpersoner såsom sagsbehandlere, UU-vejledere, familieplejekonsulenter, jobkonsulenter, faglige konsulenter og pædagogisk personale, der alle arbejder med udsatte børn og unge. Samarbejdsmodellen indskrives sig i et generelt nutidigt ønske om at skabe bedre tværfaglige samarbejder mellem kommunale forvaltninger og afdelinger. Set i det lys kan evalueringen også være relevant for fagpersoner fra en række øvrige fagområder, hvor der ønskes samarbejde på tværs.

GRUNDLAG

Evalueringen bygger på interview i de fire projektkommuner, som er foretaget i to runder. Den første runde fandt sted i marts-april 2012 kort efter, at projektet blev sat i gang, mens anden runde fandt sted i slutningen af udviklings- og afprøvningsfasen i november-januar 2013.

Første interviewrunde:

- Fokusgruppeinterview med fagpersoner i hver kommune. Deltagerne i gruppeinterviewene har været sagsbehandlere, UU-vejledere, jobkonsulenter, pædagoger og fagledere. I alt fire fokusgruppeinterview med 28 informanter.

Anden interviewrunde:

- Fokusgruppeinterview med fagpersoner i hver kommune. Deltagerne i gruppeinterviewene har på samme vis været sagsbehandlere, UU-vejledere, jobkonsulenter, pædagoger og fagledere og har som

hovedregel været de samme deltagere som i første runde. I alt fire interview med 21 informanter.

- Interview med en projektleder i hver kommune. I alt fire individuelle interview.
- Interview med anbragte eller tidligere anbragte unge, hvor samarbejdsmodellen er anvendt. I alt otte individuelle interview (syv unge-interview og et interview med en kontaktperson på vegne af en ung).

INDLEDNING

Denne rapport er en midtvejsevaluering af efterværnsinitiativet 'Vejen til uddannelse og beskæftigelse'. Mere præcist evaluerer vi initiativets centrale metode, *samarbejdsmodellen*, der skal bidrage til, at anbragte unge kommer bedre på vej mod uddannelse og beskæftigelse og på sigt opnår en god og selvstændig voksentilværelse.

'Vejen til uddannelse og beskæftigelse' er 1 af i alt 10 initiativer under 'Efterværnspakken', som Satspuljepartierne har afsat midler til i perioden 2011-2014. Efter opdrag fra Socialstyrelsen og som led i koncernsamarbejdet under Social- og Integrationsministeriet evalueres fire af initiativerne af SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

'Vejen til uddannelse og beskæftigelse' udgør det mest omfattende initiativ, men derudover evalueres også 'Forsøg med værtsfamilier', 'Systematisk tilbud om støtte fra de frivillige organisationer til tidligere anbragte' samt 'Forsøg med socialt iværksætteri'. I denne midtvejsevaluering fokuserer vi udelukkende på 'Vejen til uddannelse og beskæftigelse', mens den kommende slutevaluering i 2015 også vil omfatte de tre øvrige initiativer.

Samarbejdsmodellen er en *samarbejdsmetode*, der lancerer en ny tværfaglig organisering af det professionelle samarbejde omkring anbragte unge og deres øvrige netværk. Hensigten er – via et målrettet fokus på uddannelse og beskæftigelse – at skabe bedre overgange fra anbringelse

til en voksentilværelse på egne ben. Gennem modellen gives det tværfaglige samarbejde en forpligtende, ressourceorienteret og løsningsfokuseret karakter til gavn for både de professionelle og de unge.

Kort fortalt indeholder samarbejdsmodellen en tværfaglig samarbejdsgruppe, der nedsættes omkring de unge og følger dem fra 15-årsalderen, og frem til de fylder 23 år. Den tværfaglige gruppe består af relevante fagpersoner, som hver især besidder faglige kompetencer til at støtte de unge på vej mod uddannelse og beskæftigelse. Der afholdes som udgangspunkt samarbejds møder, når de unge er 16, 17½ og 18½ år, men hensigten er, at samarbejdsgruppen skal fungere fleksibelt, og at relevante fagpersoner kan indkaldes til møde med den unge alt efter behov. Den unges sagsbehandler fungerer som koordinatoren med ansvar for det faglige samarbejde og den løbende kontakt med den unge. Der udpeges også en person i den unges netværk, som skal støtte den unge i at nå de mål, der laves aftaler om. Et vigtigt led i modellen er, at der løbende fastsættes mål for uddannelse og beskæftigelse, som de professionelle skal understøtte, og som de unge skal arbejde efter at indfri. Det løbende arbejde med at fastsætte mål for de unges senere voksenliv er samtidig en lovpligtig opgave i kommunerne. Ifølge Barnets Reform skal unge, der er fyldt 16 år (med en børnesag), have opstillet konkrete mål i deres handleplan for deres overgang til voksenlivet (jf. serviceloven § 140, stk. 3).

Fire kommuner har deltaget i at udvikle og afprøve samarbejdsmodellen i perioden maj 2011 til december 2012. Det drejer sig om København, Fredericia, Gentofte og Roskilde Kommune, som efter den indledende projektfase nu på forskellig vis arbejder på at udbrede modellen i deres organisationer. De fire kommuner har grebet arbejdet med samarbejdsmodellen forskelligt an. De har i varierende omfang inddraget unge og fagpersoner i den indledende fase, og deres foreløbige erfaringer, som ligger til grund for denne midtvejsevaluering, er også en afspejling heraf. En enkelt kommune har valgt at anvende samarbejdsmodellen i alle ungesager inden for målgruppen, og her trækker man naturligvis på et bredere spektrum af erfaringer end i de kommuner, hvor man har udvalgt en mere afgrænset ungegruppe.

Samarbejdsmodellen er udviklet i fællesskab mellem projektkommunerne, Socialstyrelsen og Rambøll Management Consulting. I løbet af udviklings- og afprøvningsperioden er der sket en tilpasning af modellens indhold og redskaber, og blandt andet er visse begreber ændret undervejs. Initiativets titel var oprindeligt 'Særtøget', hvilket siden er

ændret til 'Vejen til uddannelse og beskæftigelse'. Derudover benævnes 'samarbejdsgrupper' i implementeringsmaterialet nu som 'tværfaglige teams'. Vi har for klarhedens skyld undladt at anvende titlen 'Særtøget', selvom evalueringens informanter anvender udtrykket. Vi har bibeholdt begrebet 'samarbejdsgrupper' og skal blot understrege, at det dækker over det samme indhold som 'tværfaglige teams'.

Evalueringen bygger på kvalitative interview med de fagpersoner i de fire kommuner, som er involveret i samarbejdsmodellen, herunder projektlederne, sagsbehandlere fra børne- og ungeforvaltninger og fra jobcentre, uddannelsesvejledere m.fl. Fagpersonerne er interviewet i fokusgrupper i to runder – første runde i marts og april 2012 og anden runde fra november 2012 til januar 2013. Desuden er nogle af de anbragte og tidligere anbragte unge, som er blevet berørt af samarbejdsmodellen, blevet interviewet.

Vi skal understrege, at de unges erfaringer med samarbejdsmodellens egentlige virkninger i forhold til at skabe bedre overgange til voksenlivet i sagens natur stadig er meget begrænsede. De konkrete resultater af samarbejdsmodellen og de unges erfaringer hermed vil stå langt mere centralt i slutevalueringen for initiativet. Selv med disse begrænsninger finder vi, at de to indledende interviewrunder udgør værdifuldt datamateriale, som giver et mangefacetteret indblik i de muligheder og perspektiver for en bedre ungeindsats, som samarbejdsmodellen åbner op for.

RAPPORTENS OPBYGNING

Efter denne indledning følger i kapitel 2 en overordnet og mere principiel diskussion af de muligheder og perspektiver, modellen åbner op for, og vi viser, hvorfor det er så vigtigt at fokusere på netop de gode overgange for gruppen af udsatte unge.

I kapitel 3 giver vi en kort status på, hvor langt de fire deltagerkommuner er kommet i implementeringen af metoden, ligesom vi præsenterer de væsentligste elementer i samarbejdsmodellen, sådan som den anvendes i praksis.

I kapitel 4 analyserer vi de centrale perspektiver for en bedre ungeindsats, som samarbejdsmodellen på baggrund af de foreløbige erfaringer synes at rumme. Vi fremhæver her tre temaer:

- En mere koordineret indsats
- En i højere grad målrettet indsats
- En indsats for og med de unge.

I kapitel 5 sætter vi fokus på den kontekst, som modellen skal fungere i, fordi der her ligger nogle væsentlige udfordringer, i forhold til hvor gennemgribende en betydning samarbejdsmodellen kan få i de unges liv. Vi fokuserer her på tre temaer:

- Den unges parathed og trivsel
- De organisatoriske vilkår
- Mulighederne i det omkringliggende samfund, fx i forhold til tilgængeligheden af jobs og praktikpladser.

Endelig udpeger vi i kapitel 6 nogle opmærksomhedspunkter for det videre arbejde med samarbejdsmodellen. Vi stiller her skarpt på følgende tre punkter:

- Betydningen af en helhjertet ledelsesopbakning
- Betydningen af en samarbejdsform, hvor alle kompetencer bringes ligeværdigt i spil med henblik på en kumulativ vidensopbygning
- Betydningen af en ungeindsats, der er fokuseret, men samtidig tilstrækkelig fleksibel til, at man ikke i samme bevægelse taber en stor del af de udsatte unge på gulvet.

TILGANGEN: SAMARBEJDE PÅ TVÆRS

Jeg tænker ikke, at samarbejdet har været dårligt, vi har bare ikke fået tænkt alle med ind hele tiden. Altså, vi har ikke fået lavet nettet stærkt nok til at bære under den unge. (Socialrådgiver, ungdomscenter, 1)

Tidligere har tingene været skilt ad. Skolen har taget sig af skolen, behandlingsdelen har taget sig af behandlingsdelen, og vi har taget os af det, vi har skullet som rådgivere. Hvor det (red. samarbejdsmodellen) bliver alles fælles ansvar, at det unge menneske skal fungere som et helt menneske og ikke kun som brøkdele. (Projektleder)

Efterværn handler om, hvordan vi bedst muligt støtter børn og unge, der er anbragt uden for hjemmet, i forhold til at opnå en selvstændig voksenlivstilværelse. Her er det væsentligt at tale om *overgange*. For unge generelt er overgangen til et selvstændigt voksenliv forbundet med spændende nye muligheder, men også med en vis mængde udfordringer. For gruppen af anbragte unge kan udfordringer forbundet med denne transitionsproces ofte være særlig svær. De kan mangle det personlige netværk, hvor andre unge almindeligvis henter støtte, og de må derfor klare de forskellige udfordringer på egen hånd eller med den støtte fra myndighederne, som de har til rådighed.

Anbragte unges behov for støtte i overgangen fra anbringelse til en selvstændig tilværelse har fået tiltagende mere opmærksomhed. Både politisk¹ og inden for området for anbringelsesforskning er der i dag en erkendelse af, at efterværnsindsatserne med fordel kan udbredes og styrkes, hvis anbragte unge skal hjælpes på vej til mere vellykkede voksentilværelser. Som det blandt andet fremgår af SFI's vidensopsamling 'Efterværn for tidligere anbragte unge' (Mølholt m.fl., 2012), oplever hovedparten af de unge en række vanskeligheder og udfordringer i årene efter anbringelsen. Udfordringerne gælder særligt i forhold til at få adgang til og varetage en uddannelse eller et arbejde, at have styr på økonomiske forhold og at opnå en stabil boligsituation. De unge har ofte oplevet komplicerede opvækstvilkår og kan i deres ungdomsår have dårligt psykisk helbred, misbrug eller være indblandet i kriminalitet. Den professionelle opgave er derfor mangefacetteret, og udfordringerne har ledt til, at man i både politiske, professionelle og forskningsmæssige kredse er optaget af, hvordan de 'svære overgange' for anbragte unge kan gøres lettere. Blandt de sagsbehandlere, som indgår i denne evaluering, er erfaringen, at opgaven er svær, og det til trods for, at det er en hyppig myndighedsopgave:

Det er en evig problematik med overgang fra ung til voksen (...) Hold kæft, hvor er det svært. Det er egentlig mærkeligt med noget, der skal gøres så mange gange om året. (Jobkonsulent, jobcenter)

Af SFI's vidensopsamling fremgår det, at der i kommunernes organisering af efterværn ofte opstår udfordringer, når børne- og voksensystemet skal samarbejde om unge, der forlader deres anbringelse. Rapporten identificerer, at der er usikkerhed om, hvilke roller og forpligtelser der er forbundet med overgangsopgaven. Manglen på en klar opgavefordeling medfører, at ansvaret i stedet skubbes frem og tilbage mellem aktører i de to forvaltningssystemer. I Bakketeig og Backe-Hansens vidensopsamling om efterværn i Norge ses det, at der ikke er en generelt gældende praksis for samarbejde mellem barnevernstjenesten og socialtjenesten. Hvilken af de to tjenester, der har ansvaret for fx udgifter til den unges bolig, divergerer således mellem kommuner (Bakketeig & Backe-Hansen,

1. Det er 'efterværns pakken', finansieret af satspuljeaftalen 2011-2014 og iværksat af Socialstyrelsen, et udmærket eksempel på. Et andet eksempel er Københavns Kommune, der i deres strategi – 2012-2014 for udsatte børn og unge – har kvalificering af overgange til voksenlivet som et fokusområde.

2008). En yderligere udfordring er, hvis de unge ikke inddrages fra et tidligt tidspunkt, når efterværnet organiseres. At de unge oplever medindflydelse og medbestemmelse er uhyre vigtigt, hvis efterværnsindsatsen skal forankres hos de unge og medvirke til en positiv forandring (Mølholt m.fl., 2012).

Interviewmaterialet, som ligger til grund for denne evaluering, understøtter, at der er sådanne udfordringer på færde i kommunerne. Og det er netop udfordringer som disse, samarbejdsmodellen kan tage hånd om. I det omfang, det lykkes at imødekomme dem, åbnes der for nye perspektiver i indsatsen for anbragte unge. Samarbejdsmodellen håndterer således et centralt led i indsatsen for bedre overgange, nemlig at skabe bedre koordineret samarbejde mellem:

- Aktører på tværs af forvaltningssystemer
- Centrale personer i de unges liv
- De unge selv.

Ved på et tidligt tidspunkt inden anbringelsens ophør at samle alle relevante aktører i et hold omkring den unge er hensigten at forberede overgangen bedst muligt og at afbøde det bratte skift, som 18-års-alderen ellers kan udgøre, når man er klient i det sociale system. Intentionen er, at samarbejdsgruppen som et 'erstatningsnetværk' rummer alle aktører med relevans for den enkelte unge og handler koordineret og rettidigt med udgangspunkt i den unge.

BRIDGING THE GAP

Centralt i samarbejdsmodellen står den proces, som kan betegnes *bridging the gap*. For det første skal modellen skabe bedre overgange for de unge, når de forlader børnesystemet og entrerer voksensystemet. Interviewmaterialet viser, at 'gabet' – eller forskellene – mellem de to systemer dels er formelt i form af et skift mellem lovgivninger, dels kulturelt i form af et skifte i forvaltningsblik på, hvilken klientrolle den unge skal indtage. Formelt overgår de unge fra lov om social service til lov om aktiv socialpolitik. På et mere kulturelt plan overgår de unge fra et børnesystem,

hvor der i varieret omfang ydes omsorg og 'tages hånd om'², til et voksesystem, hvor de unge forventes selvstændigt at tage ansvar for deres tilværelse.

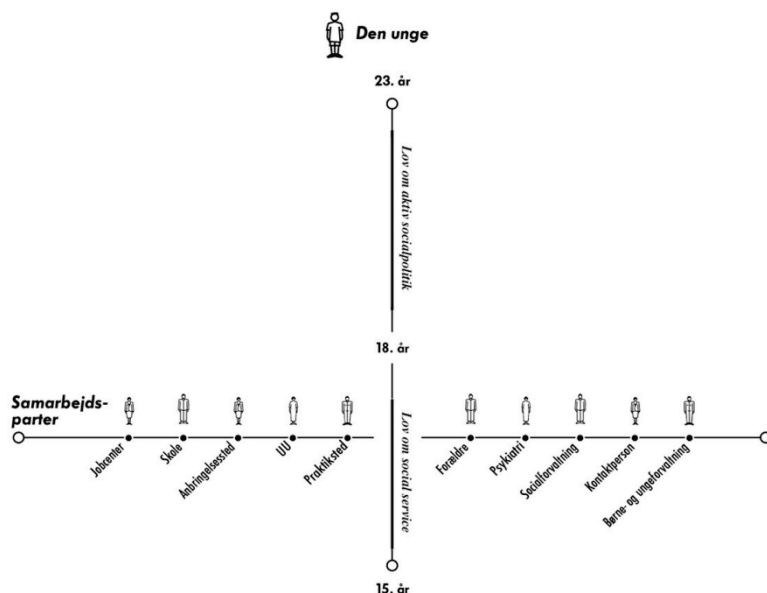
Samarbejdsmodellen kan for det andet medvirke til, at der internt i kommunerne – bag kulisserne – arbejdes på at overkomme organisatoriske og kulturelle kløfter mellem afdelinger og forvaltninger. Som det senere vil fremgå, oplever kommunerne, som indgår i denne evaluering, at samarbejdet på tværs af forvaltninger byder på udfordringer, men også på muligheder.

For det tredje lancerer samarbejdsmodellen – i kraft af samarbejdsgruppen og inddragelsen af de forskellige aktører – en platform, hvor gabet mellem de unge og fx uddannelsessystemet søges udbedret eller i det mindste gjort lettere overkommeligt. Forskning peger på, at skolegang og uddannelse er en helt central faktor for anbragte børn og unges videre livsforløb. Ifølge Vinnerljung, Berling og Hjern (2011) bør skole- og uddannelsespræstationer ses som den primære determinant for anbragte børn og unges livschancer. Samarbejdsmodellens sigte med at bygge bro mellem den unge og uddannelse går således hånd i hånd med, hvad forskningen tilsiger på området. Som det vil fremgå i kapitel 5, afhænger modellens succes hermed også af en række ydre strukturelle betingelser – herunder, hvilke muligheder der er til stede i kommunerne for at tilbyde uddannelsespladser, praktikpladser m.m.

Figur 2.1 illustrerer samarbejdsmodellen og dens ideelle funktion. Længs den vandrette akse ses de forskellige aktører, der potentielt kan udgøre en samarbejdsgruppe omkring den unge. Længs den lodrette akse ses det, at samarbejdsgruppen følger den unge over tid og således består af en gennemgående gruppe af professionelle før og efter det 18. år. Samarbejdsgruppen skal således udgøre et stabilt netværk omkring den unge og gerne udligne den bratte overgang, der traditionelt kendetegner det 18. år.

2. Børnesystemets syn på de unges overgang til voksenlivet påvirkes af, i hvilket omfang der anlægges en *independence*-forståelse eller en *interdependence*-forståelse af de unges overgang. Independence-tilgangen dækker over, at de unge skal forberedes på at stå på egne ben, når de fylder 18 år, og anbringelsen ophører. Interdependence-tilgangen dækker over, at den unge skal forberedes på at stå på egne ben, samtidig med at systemet forventer at skulle tilbyde en vis mængde støtte efter det 18. år (Propp, Ortega & NewHeart, 2003).

FIGUR 2.1
Samarbejdsmodellen.

Samarbejdsmodellen sigter som nævnt mod et bedre samarbejde på tværs og dermed mod, at der opnås bedre overgange for de unge. I følgende afsnit præsenterer vi udsagn fra de deltagende kommuner om, hvordan samarbejdsmodellen sigter mod at løse den centrale problemstilling om overgange, som samtidig også er forbundet med organisatoriske udfordringer og opgør med hidtidig forvaltningskultur.

AT SKABE BEDRE OVERGANGE

Jeg håber, at det her projekt forhåbentlig kan, når det bliver beskrevet, gøre det tydeligt og klart, hvor meningsfuldt det er, og hvor vigtigt og afgørende det er, at de unge har nogle bestemte mennesker, der tager ansvar og laver nogle ordentlige overdragelser. For det er lige præcis det, de unge har manglet hele deres liv. (Ungekonsulent, jobcenter)

Blandt de fire projektkommuner, som har deltaget i 'Vejen til uddannelse og beskæftigelse', er der tydelig enighed om, at samarbejdsmodellen kan udgøre en tiltrængt og betydningsfuld ramme for at skabe bedre overgange for anbragte unge. Som sagsbehandleren ovenfor udtaler, så er perspektiverne for samarbejdet, at der – i det omfang, det er muligt – skal kompenseres for de unges ofte fraværende personlige netværk. Der skal ske nogle 'ordentlige overdragelser', som traditionelt opleves svære. En UU-vejleder forklarer om den virkelighed, der kan møde de unge, når de overgår fra børne- til voksensystemet:

Der er massiv forskel på familieafdelingens tilgang til motivation og så jobcenterets ret og pligt. Hvis de unge i familieafdelingen har været vant til: "du skal finde din motivation", "mærk efter, hvad har du lyst til?" og så pludselig kommer over i jobcenteret! Hvad sker der her, ikke? Der bliver man nødt til at accelerere noget i gang. De bliver nødt til at vide, at der kommer et pres udefra på et tidspunkt. Og hvordan tackler man hele den proces, uden at de løber skrigende bort eller bliver selvmordstruede? (UU-vejleder)

Der består en opgave i at forberede de unge på de ændrede krav, som møder dem, når de eksempelvis overgår til jobcenteret og skal leve op til aktiveringsregler og lignende. Opgaven er ikke let og giver anledning til overvejelser om, hvordan fagpersonerne bedst muligt kan gribe denne 'rustning' af de unge an. En projektleder fortæller, at deres deltagelse i projektet har givet dem en større bevidsthed om, hvordan de griber dette temposkifte fra et regelsæt før det 18. år til et andet regelsæt efter det 18. år an. Den kulturændring, som skiftet bærer med sig, betyder, at der samtidig sker en ændring i, hvordan de taler med de unge. Både en ændring i, *hvordan* fagpersonerne taler med de unge, men også i, *hvad* de taler med de unge om. På et tidligt tidspunkt tages der fat i spørgsmål om den unges ønsker for fremtiden, hvad angår uddannelse og beskæftigelse:

Familieafdelingen kontra voksenafdelingen eller beskæftigelse, der er rigtig stor forskel. Der er mange unge, der har oplevet, at man i familieafdelingen *nurser* dem lidt og ikke er så kravsættende. Hvor de så nogle gange får et chok, når de bliver 18 og kommer over i voksenafdelingen, for så er der nogle helt andre regler, der gælder. Der tror jeg, det her er med til at bløde det lidt op, i og med at vi har lidt mere fokus på uddannelse og be-

skæftigelse og tænker lidt mere samme tanker som på den anden side af broen. Forhåbentlig bliver det lettere på sigt for den unge at være i den overgang. (Projektleder)

Hvis kommunerne skal blive bedre til at bygge bro mellem børne- og voksensystemet, bør der være fokus på, hvordan overgangen mellem regelsættene forberedes bedst muligt. Fagpersonerne skal gerne kunne opnå støtte i forhold til, hvordan de håndterer skiftet mellem systemerne over for de unge på en måde, hvor de unge oplever sig trygge og inddraget.

AT OVERKOMME KULTURELLE FORDOMME

På tidspunktet for evalueringen, hvor kommunerne stadig befinder sig i en afprøvningsperiode i forhold til det tværgående samarbejde, oplever man alle steder visse kulturelle tilpasningsvanskeligheder. Dette er vigtigt at have for øje, da det sætter en betydningsfuld kontekst for udrulning af samarbejdsmodellen i de kommunale systemer.

Det, som er det rigtigt gode ved det her (projekt), det er, at der er enormt mange fordomme forvaltningerne imellem, og at de dælme bliver nedbrudt godt og grundigt på mange måder. (UU-vejleder)

I den kommune, som der her refereres til, har man hen over tid iværksat et samarbejde på tværs af forvaltninger omkring udsatte grupper – senest med samarbejdsmodellen og før da også med et andet lignende projekt. Flere af fagpersonerne har været gennemgående i de to projekter og er derfor også nået et godt stykke med hensyn til at overkomme kulturfunderede fordomme imellem forvaltningerne.

Det er imidlertid ikke en mestring, der kendetegner kommunen generelt; det er antageligt begrænset til de konkrete fagpersoner, der har deltaget i samarbejdsprojekterne. I en af de øvrige kommuner forklarer projektlederen, hvordan samarbejdet til tider har været svært:

Mange af projektets udfordringer har også været de kulturelle barrierer, vi skal bryde ned. Hele det kulturelle og afstemningsforventning om, hvad er det, de andre gør. Hele det omkring overleveringsproblemet, altså når man går fra 17, 17½ og til det 18. år, hvorfor er det, at det ikke kører? (Projektleder)

Som vi indledningsvist pointerede, viser vidensopsamlinger om efterværn fra både Danmark og Norge, at der ikke er klare retningslinjer for, hvilke myndighedsafsnit der har et ansvar for de unge inden og efter, at de fylder 18 år (Bakketeig & Backe-Hansen, 2008; Mølholt m.fl., 2012). Denne uklarhed betyder, at ansvaret skubbes rundt, og at der samtidig opstår kulturelle forestillinger blandt fagpersonerne om, hvad der er de andre afdelingers opgave. Når fagpersonerne på tværs samles i en samarbejdsgruppe, konfronteres de med deres fordomme om hinanden – det er en proces, der giver udfordringer, men som også kan løse op for nogle sejlivede og ikke særligt konstruktive forestillinger. En faglig konsulent fra børne- og ungeområdet udtaler sig om samarbejdet på tværs:

Noget af det, jeg synes er rigtig godt (ved projektet), det er ... man kan godt henfalde til som rådgiver på børne- og familieområdet, at man siger: ”Ham her, han er godt i gang, og han skal bare videre”. Hvor man faktisk fratager sig selv muligheden for at få den foldet ud tværsektorielt. Fordi det kan godt være, jeg siger, at ud fra mit lille firkantede lovområde, der går det godt. Jeg synes faktisk, det er ret vigtigt, at jeg får koblet nogle andre på, der med afsæt i deres lovområde kan sige: ”Jamen, kan vi hjælpe yderligere her?”. Det kan godt være, det ikke er en sag for voksen, og så tager jeg den bare tilbage igen, men jeg synes faktisk, det er vigtigt, at de kompetencer, der ligger i de andre afdelinger, faktisk kommer ind og giver deres besyv med. Mine kompetencer er på børn og familie og ikke på sociale handicap, voksen eller jobcenteret. Det skal jeg ikke kloge mig på. (Faglig konsulent, børne- og familieforvaltning)

Når samarbejdsmodellen organisatorisk set kommer til sin ret, åbnes der for vidensdeling på tværs og for, at de kompetencer, der er til stede i de forskellige afdelinger, kan komme bedst muligt i spil.

En anden informant, der sidder som sagsbehandler i et jobcenter, oplever, at hun undervejs i projektet har skullet insistere og gøre opmærksom på sin afdeling, så de blev inviteret med til samarbejds møderne. Det er således en udviklingsproces, hvor vaner og mønstre skal brydes, og nye samarbejdsflader skal etableres. Den pågældende sagsbehandler oplever, at det er indsatsen værd, at de får gjort opmærksom på, at de eksisterer, og på, hvad de kan byde ind med i samarbejdet.

En familieplejekonsulent udtaler sig om, hvordan den hidtidige kultur for tværgående samarbejde har været mere sporadisk:

(Projektet) skubber lidt til kulturen, tænker jeg. Som familieplejekonsulent, der har vi ansvaret for en del af det i forhold til skole og følge op på skoledelen, og så stopper det jo, når de unge er ude over deres skolepligt. Nogle gange har vi været med til møder, men ikke systematisk, og jeg tænker, at det skubber til kulturen, at fx UU-vejlederen er på, og pludselig er vi tre. (Familieplejekonsulent)

En socialrådgiver i en af de andre forsøgskommuner siger:

Det har været ærgerligt, at man ikke har lagt et større fokus på, hvorfor samarbejdet har været svært før. At man ikke har lagt nok fokus på det tværfaglige og det kulturelle på tværs af forvaltninger. Det er meget gået på den administrative del af det med tovholder og overlevering af papirer, og om der skal være en it-plattform og andet halløj, som jeg ikke nødvendigvis synes har været de største barrierer. Det er de kulturelle forskelligheder. Vi ved bare af erfaring, at når vi så kender hinanden og ved, hvem der sidder hvor, så er det, at det nogle gange gør en forskel, og egentlig ikke, hvorvidt du kom med et dialogskema til mig. Man burde langt tidligere have lyttet til de tilbagemeldinger, der er kommet på kulturelle forskelle, og have haft taget de dimensioner op noget mere. (Sagsbehandler, jobcenter)

Samarbejdsmodellen kan således give anledning til en ny samarbejdskultur, hvor der nedbrydes kulturelle fordomme og udveksles viden og kompetencer på tværs.

OPSUMMERING

Vi ved fra forskningen, at tidligere anbragte unge oplever vanskeligheder i årene efter, at deres anbringelse afsluttes, når de fylder 18 år.

Vi ved, at det generelt går børn og unge anbragt uden for hjemmet dårligere end deres jævnaldrende, og at divergensen fortsætter ind i de unges voksenår.

Vi ved også, at de tidligere anbragte unge ofte har svære problemstillinger i form af dårligt psykisk helbred, misbrug og svag arbejdsmarkedstilknnytning, og at de ofte savner stabile netværk, hvor de kan hente støtte. Det er således en opgave, der ikke har nogen let løsning.

Forskningen viser, at der i de kommunale systemer er uklarhed om, hvem der bærer de forskellige ansvarsopgaver, og at bolden i stedet ofte kastes rundt mellem afdelinger og forvaltninger. Dette billede underbygges af vores interview, hvori fagpersonerne ytrer, at overdragelserne er en svær opgave. Særligt er det svært at skabe en god koordineret overgang, fra de unge skal forlade deres anbringelse – samt børne- og ungesystemet – til at stå på egne selvstændige ben og eventuelt overgå til voksensystemet. Overgangen indeholder et formelt skifte, hvor en anden lovgivning erstatter den hidtidige, men også et kulturelt skifte, hvor perspektiv på, tilgang til og retorik over for de unge ændres. Fra at systemet har skullet tage hånd om de unge, skal systemet, efter at de er fyldt 18 år, snarere se til, at den unge selv tager ansvar for eget liv. I praksis er tingene ikke så firkantede, og ordningen 'efterværn' er netop opstået ud fra erkendelsen af, at det ikke er alle anbragte unge, som kan forvalte denne overgang på egen hånd.

Samarbejdsmodellen er et efterværnsinitiativ, der potentielt åbner for nye perspektiver i indsatsen for at nå de gode overgange. Ved at fagpersoner på tværs af forvaltninger og afdelinger danner et hold omkring den unge og samarbejder med personer i den unges netværk, er hensigten:

- At bygge bro mellem børne- og ungesystemet samt voksensystemet, som den unge overgår til, når han eller hun fylder 18 år
- At bygge bro mellem livet som anbragt og et selvstændigt voksenliv med uddannelse og/eller arbejde
- At bygge bro mellem fagpersonerne, så kulturelle fordomme, der måtte være på tværs af afdelinger i kommunerne, overkommes, da de kan hæmme den tværfaglige og koordinerede indsats.

Ingen af disse brobygningsprocesser er lette at overkomme, men de er uhyre vigtige at håndtere, hvis vi skal opnå bedre overgange og ikke mindst bedre udfald for tidligere anbragte børn og unge.

Der er således god grund til mere detaljeret at undersøge de muligheder og begrænsninger for at skabe bedre overgange for udsatte unge, som samarbejdsmodellen rummer. Inden vi i kapitel 4 og 5 går mere analytisk i dybden med kommunernes erfaringer med samarbejdsmodellen, giver vi i kapitel 3 en status på, hvordan kommunerne har valgt at organisere samarbejdet, og hvor langt de er kommet.

STATUS: SAMARBEJDS- MODELLEN AFPRØVES

I dette kapitel gør vi status over de fire projektkommuners arbejde med at anvende samarbejdsmodellen. Ud over at gennemgå, hvordan samarbejdsmodellen organiseres og styres, redegør vi kort for brugen af de skriftlige redskaber og mødeformer, som udgør kernen i samarbejdsmodellen.

ORGANISERING OG STYRING

PROJEKTETS FASER

Initiativet er overordnet set opdelt i fire faser: udviklingsfasen, afprøvningsfasen, formidlingsfasen og videreførelsesfasen.

I *udviklingsfasen* (medio maj 2011 til og med september 2011) har Rambøll sammen med de fire projektkommuner og Socialstyrelsen i fællesskab stået for at udvikle samarbejdsmodellen. Hver af projektkommunerne har deltaget i udviklingsarbejdet med en arbejdsgruppe, som bl.a. har taget del i en række aktivitetsdage.

I *afprøvningsfasen* (oktober 2011 til og med december 2012) afprøvede de fire projektkommuner, med støtte fra Rambøll, samarbejdsmodellen og de tilhørende skemaer i konkrete ungesager.

I *formidlingsfasen* (januar 2013 til og med juni 2013) bliver samarbejdsmodellen midtvejsevalueret, og den færdige samarbejdsmodel udbredes.

I *videreførelsesfasen* (juli 2013 til december 2014) skal projektkommunerne selvstændigt fortsætte deres arbejde med samarbejdsmodellen, samtidig med at de står til rådighed i den videre formidling af modellen til andre interesserede kommuner. Der oprettes en ansøgningspulje, som øvrige kommuner kan søge, hvis de ønsker at anvende modellen.

PROJEKTSTYRING

Alle fire kommuner har en projektejer, en projektleder og en tværfaglig arbejdsgruppe, der står for at udvikle og anvende samarbejdsmodellen. Fredericia, Roskilde og Gentofte Kommune har desuden en styregruppe på ledelsesplan tilknyttet. Københavns Kommune benytter ikke en formel styregruppe, men der afholdes ledelsesmøder, som i sit indhold ligner styregruppemøder.

Projektejerne er placeret forskellige steder i kommunernes organisation. I Fredericia er det fagchefen i afdelingen for Familie og Børnesundhed, der er projektejer. Roskilde havde i starten placeret projektejeransvaret hos socialdirektøren, men pr. 1. september 2012 overtog familiechefen (Familie og Børn) denne funktion, blandt andet med henblik på at gøre projektet mere praksisnært. I København er det en chefkonsulent fra børneområdets metodeenhed, der er projektejer. Gentofte har to projektejere – en områdeleder fra skoleområdet og en afdelingsleder fra kommunens jobcenter.

De fire kommuner har ligeledes valgt forskellige løsninger i forhold til sammensætningen af styregruppen. Typisk inddrages ledere fra kommunernes børne-, unge- og familieafdelinger, jobcentre, ungdomsuddannelsesvejledninger og skoleområdet. Styregrupperne har holdt mellem to og fire årlige møder, og derudover nævner flere af projektlederne, at der sker en løbende faglig sparring.

Projektlederne i Fredericia og Roskilde er begge involveret i både det mere overordnede og det daglige praktiske arbejde, idet de også deltager i samarbejdsmoderne. De er begge frikøbt fra nogle af deres gamle arbejdsopgaver og har samarbejdsmodellen som deres primære projekt. I Gentofte og København varetager projektlederne den overord-

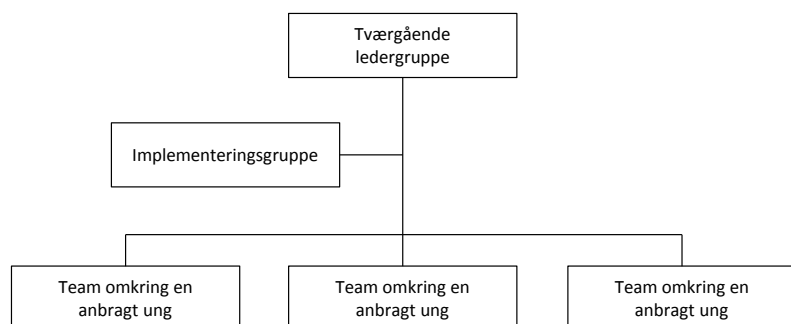
nede projektledelse og er kun i mindre grad involveret i den daglige og mere praktiske drift af projektet.

Fredericias og Roskildes projektledere er begge socialrådgivere og følger projektet tæt – både når det angår koordinering af de store linjer og i den daglige drift af projektet. De sidder begge med på samarbejds møderne og står blandt andet for at udfylde skemaerne under møderne.

Gentoftes projektleder beskriver sig selv som 'koordinator' og fortæller, at strategien er at få projektet til at vokse fra 'gulvniveau' blandt medarbejderne. Projektlederen, der har sin uddannelsesmæssige baggrund på skoleområdet, sidder i børne-, unge- og familieförvaltningen. Københavns projektleder er faglig konsulent i Børnefamiliecenter København under socialförvaltningen. Hun beskriver blandt andet sin rolle som værende 'koordinerende' og ansvarlig for kommunikationen mellem ledelse og medarbejdere i projektet.

FIGUR 3.1

Organisering af samarbejdsmodellen.

Kilde: Guide til implementering, Socialstyrelsen (2013).

Alle fire kommuner har en tværfaglig arbejdsgruppe, der svarer nogenlunde til den *tværfaglige implementeringsgruppe*, der beskrives i Socialstyrelsens *Guide til implementering* (jf. figur 3.1). Implementeringsgrupperne består af forskellige fagpersoner og har spillet en central rolle i kommunernes arbejde med at udvikle og afprøve samarbejdsmodellen. De har både siddet med på de tværkommunale fællesmøder i udviklings-

fasen og fungerer som kernen i de *tværfaglige teams*³, der varetager selve samarbejdet omkring den unge og koordineringen af initiativer m.m.

Implementeringsgrupperne varierer mellem de fire kommuner i forhold til sammensætning af fagpersoner. Først og fremmest indtager børne- og ungerådgivere en central rolle i alle fire implementeringsgrupper. Derudover deltager sagsbehandlere fra voksenforvaltninger og repræsentanter fra jobcentre, UU-vejledninger samt børne- og ungepædagoger.

De *tværfaglige teams* har som nævnt til opgave at varetage samarbejdet omkring de unge. Sammensætningen af disse teams varierer og er defineret ud fra den enkelte unges aktiviteter og behov. Hver ungs tværfagligt team består af en fast gruppe fagpersoner, der løbende suppleres med andre relevante aktører. Ud over de nævnte faggrupper i implementeringsgrupperne inddrager de tværfaglige teams blandt andet misbrugsrådgivere, repræsentanter fra uddannelsessteder, bosteder og andre institutioner. Eksempelvis har Roskilde Kommune inddraget faglærere fra teknisk skole, produktionsskolen og slagteriskolen i samarbejdet omkring de unge.

Et andet centralt element i samarbejdsmodellen er, at der i hvert tværfagligt team – og dermed for hver ung – er en *ansvarlig tværgående koordinator*. Koordinatoren skal arbejde tæt sammen med den unge og være tovholder i forhold til samarbejdet og indsatsen omkring den unge. Det er ofte rådgiverne fra børne- og ungeafdelingerne, der varetager denne koordinatorrolle, så længe de unge er under 18 år. Efter at de unge er fyldt 18 år, er det typisk voksenrådgiverne, der overtager funktionen. Dette begrundes med, at det normalt er rådgiverne, der er mest inde i de unges sager og har det bedste overblik over de mange aspekter i sagerne. Der er dog også flere fagpersoner, der påpeger, at koordinatorrollen er tidskrævende, og at det derfor er en god aflastning for rådgiverne, hvis koordinatoransvaret placeres et andet sted. Blandt andet af samme grund har man i både Roskilde og Fredericia Kommune valgt, at projektlederne varetager funktionen i nogle af sagerne. Projektlederen i Roskilde fortæller, at det her er en stor fordel, at hun selv er uddannet socialrådgiver og derfor kender procedurer mv. omkring sagsarbejdet.

3. Som beskrevet i indledningen benævner vi de tværfaglige teams 'samarbejdsgrupper' i denne evaluering.

SAMARBEJDSMODELLENS MÅLGRUPPER

Oprindeligt havde hver af de fire kommuner forpligtet sig til at afprøve samarbejdsmodellen på mindst 15 anbragte eller tidligere anbragte unge i hele projektperioden fra 2011 til 2014. Efter aftale med Socialstyrelsen er dette ændret til, at hver kommune skal inddrage som minimum 20 unge i 2013 og yderligere mindst 20 unge i 2014.

Fredericia Kommune valgte fra starten i 2011 at udvide projektet til at omfatte alle kommunens anbragte eller tidligere anbragte unge i alderen 16 til 23 år. Målgruppen af unge er derfor bred og forskelligartet – både hvad angår de unges udfordringer og de iværksatte indsats typer – og involverer både tungt og mindre tungt belastede unge, forskellige anbringelsestyper samt både unge anbragt inden og uden for kommunen.

I København og Gentofte Kommune har man valgt at holde sig til målsætningen om at inddrage 15 unge i afprøvningsfasen. De unge i København Kommune er udvalgt af sagsbehandlerne fra ungeområdet. Man valgte at se bort fra de meget psykisk sårbare ud fra en opfattelse af, at denne gruppe ville kræve mere, end samarbejdsmodellen kunne tilbyde. København har i stedet valgt at inddrage unge, som de vurderer, er uddannelsesparate.

I Gentofte Kommune er det rådgiverne i børne- og familieafdelingen, der har udvalgt ungesagerne. De har forsøgt at sammensætte en varieret gruppe ud fra kriterier som tosprogethed, anbringelsesform (plejefamilie og institution) og alder. Gentofte havde dog på undersøgelsestidspunktet en lidt skæv aldersfordeling, idet hovedparten af deltagerne var over 18 år. Fremadrettet er målsætningen at få flere unge under 18 år med.

SAMARBEJDSMODELLENS REDSKABER OG MØDER

I udviklings- og afprøvningsfasen har de fire kommuner, i samarbejde med Rambøll, udviklet og afprøvet samarbejdsmodellen. Rambøll har på baggrund af møder med fagpersonerne leveret udkast til redskaber, som kommunerne så hver især har arbejdet videre med. På den baggrund er følgende redskaber del af samarbejdsmodellen:

- *Samtykkeerklæring* indeholder en kort beskrivelse af forløbet og en samtykkeerklæring til indhentning og/eller videregivelse af person-

oplysninger. Redskabet har til formål at oplyse den unge om forløbet og give den unge mulighed for, på et oplyst grundlag, at give samtykke til, at fagpersonerne udveksler oplysninger om den unge.

- *Netværkskortet* er en oversigt over den unges personlige netværk og relationerne inden for netværket. Kortet udfyldes af den unge sammen med hans eller hendes koordinator i starten af forløbet.
- *Netværksoverblikket* er en oversigt over den unges private og professionelle netværk. Både de professionelle og den unge kan anvende skemaet til at danne overblik over, hvem der er i den unges netværk.
- *Indsatsoverblikket* giver et overblik over tidligere og igangværende indsatser over for den unge. Overblikket gør, at det bliver lettere at koordinere indsatserne og komme i kontakt med de indsatsansvarlige.
- *Mål- og aftaleskema* giver et overblik over målene for den unge og sikrer en klar ansvarsfordeling i forhold til, hvem der gør hvad for at nå de aftalte mål.

Der er stor forskel på, hvor mange samarbejds møder kommunerne har afholdt på tidspunktet for midtvejsevalueringen. Fredericia er den kommune, der hidtil både har afholdt flest tværfaglige samarbejds møder og inddraget det største antal unge. De øvrige kommuner har afholdt færre samarbejds møder, hvilket naturligvis også afspejler, at der her er inddraget en mindre gruppe unge.

De tværfaglige samarbejds møder kræver ekstra forberedelsestid, men den ekstra tid beskrives blandt fagpersonerne som givet godt ud. Forberedelsen er med til at højne kvaliteten af både møderne og indsatsen. I samme forbindelse udtrykker de håb om, at der vil blive afsat de nødvendige ressourcer til forberedelse, når samarbejdsmodellen skal bredes ud.

I Roskilde Kommune udarbejder projektlederen et udkast til skemaerne og sender det ud til kontaktpersonen og den unge forud for møderne. Kontaktpersonen og den unge har så mulighed for at komme med kommentarer, der indarbejdes, hvorefter skemaerne sendes ud til alle mødedeltagerne.

I Fredericia Kommune er det rådgiverne, der har stået for at indkalde til møderne.

PERSPEKTIVER: EN BEDRE UNGEINDSATS

Selvom erfaringerne med samarbejdsmodellen endnu er begrænsede, synes modellen at åbne for en række interessante perspektiver for en bedre ungeindsats. Den generelle vurdering fra de fire projektkommuner, som befinder sig lidt forskellige steder i afprøvningsfasen, er også overvejende positiv. I dette kapitel ser vi nærmere på de elementer i samarbejdsmodellen, som kommunerne selv fremhæver som løfterige i forhold til det overordnede mål om at skabe bedre overgange til et selvstændigt voksenliv for de udsatte unge.

Vi stiller skarpt på tre centrale perspektiver for samarbejdsmodellen, som træder særlig tydeligt frem i datamaterialet:

- *En koordineret ungeindsats*, herunder hvordan modellen bidrager til, at de professionelle tager fælles ansvar og løbende har opmærksomhed på de unge
- *En målrettet ungeindsats*, herunder hvordan modellen er med til at sætte særligt fokus på beskæftigelse og uddannelse, blandt andet i kraft af at der defineres konkrete delmål for de unge
- *En indsats for og med de unge*, herunder hvordan modellen sætter en ramme for de professionelles arbejde, hvor der tages udgangspunkt i de unge, deres medbestemmelse og selvstændiggørelse.

EN KOORDINERET UNGEINDSATS

FÆLLES RET, ANSVAR OG FORPLIGTELSE

Af SFI's erfaringsopsamling om efterværn fremgår det, at unge, som skal afslutte deres anbringelse, ofte står i et spændingsfelt mellem børne- og voksensystemet. Der opstår tvivl om, hvilke paragraffer den unge hører under, og børnesystemet har i stigende grad oplevet, at voksensystemet frasiger sig sager, som de burde tage ansvar for. Samtidig er der også tegn på, at børnesystemet fravælger at overdrage sager til voksensystemet, da de unge ikke her vil være berettiget til samme mængde støtte (Møhlolt m.fl. 2012). Der opstår således uklarhed om, hvem der har hvilke roller og ansvar – og klemte i midten står de unge. Samarbejdsmodellen, og mere konkret samarbejdsmoderne, lader til at kunne løse op for nogle af disse problematikker:

Det, der er anderledes ved samarbejds møder, end det vi normalt gør, det er jo den der forpligtelse, alle har rundt om bordet. At det ikke kun er den enkelte, som er tovholder, og at man faktisk dels har de her metoder at arbejde ud fra, skabelonerne, men også, at alle har en aktie i mødet – en kan være ordstyrer, en kan være referent – og alle i samarbejdsmodellen har retten til at indkalde til et møde, hvis der er behov. Det er skærpet, det kunne man også godt gøre med netværks møder, men jeg synes, i og med at det er projekt 'Vejen til uddannelse og beskæftigelse', så er man, sådan tænker jeg i hvert fald, skærpet på den ret, man har. Og også forpligtelsen. (Faglig konsulent, børne- og familieforvaltning)

Fagpersonerne oplever, at samarbejdsmoderne udgør en ramme, hvor ansvaret fordeles bredt ud, og hvor alle har en aktiv rolle. Mens en enkelt fagperson traditionelt har været tovholder og ansvarlig for at føre aftaler ud i livet, så er ansvaret og forpligtelsen under samarbejdsmodellen fordelt bredere ud. En årsag til det er helt konkret samarbejdsmoderne, hvor de forskellige repræsentanter byder ind med deres fagområde og følgerig også forpligtes på de aftaler, som indgås på møderne.

Samtidig er 'retten' også fælles, så det ikke alene er fx sagsbehandleren, der har ret til at handle i en sag. Med øget ansvarsfordeling og forpligtelse følger således også en fælles ret til at udtrykke sig om og initiere, hvordan de unge opnår de bedste muligheder for at komme i uddannelse og beskæftigelse. Som det fremgår af ovenstående citat, så kan

betegnelsen 'samarbejds møder' også give fagpersonerne en særlig bevidsthed om sagen – at det drejer sig om en udsat ung, der er eller har været anbragt, og som skal have særlig prioritet.

Samarbejds møderne kan afholdes med det fulde hold af relevante aktører omkring den unge, men også i mindre udgave, afhængigt af hvad der er behov for, og hvad der sommetider praktisk er muligt. En socialrådgiver udtaler:

Til de møder, hvor man ikke har hele banden med, der er det stadig det med, at vi bærer ansvaret fælles. Det er ikke kun mødelederen oppe fra kommunen, der sidder og skal få styr på det hele. Der er mange, der tager ansvar, og det er fedt. (Socialrådgiver, ungdomsrådgivning)

Oplevelsen af, at der tages fælles ansvar, og at møderne rykker ved noget, gælder således også på de møder, hvor kun et udsnit af aktørerne er til stede. Som udgangspunkt lægger modellen op til, at der afholdes møder på tre tidspunkter, som er faste:

Det, der ligger i selve modellen, at man skal afholde mindst tre møder ved 16, 17½ og 18½ år. Det er et godt udgangspunkt at have. Så får man i hvert fald helt sikkert holdt koordinerende netværksmøder på det tidspunkt. Så det ikke bare bliver de små ad hoc-møder. Hvis man kunne få det i en fast form, hvor man kan sige: De tre netværksmøder skal vi i hvert fald holde. Og så indkalder alle omkring det. Så ved den unge, hvem den har med at gøre, og man har set hinanden også. (Projektleder)

De unge har hver især forskellige behov, og mødekadencen varierer fra sag til sag. På samme vis kan samarbejdspartenerne løbende vurdere, om det – fx til et akutmøde – giver bedst mening, at kun de mest centrale fagpersoner deltager. En helt umiddelbar årsag til, at modellen giver et bedre fælles samarbejde omkring den unge, er, at fagpersonerne får sat ansigt og navne på hinanden. Det skal ses i lyset af, at de kommunale systemer som oftest er bygget op af adskilte søjler med hvert deres fagområde og sommetider placeret på forskellige fysiske adresser. For fagpersonerne sætter grænselinjer mellem fagområder og fysisk afstand til hinanden nogle særlige rammer for det tværfaglige samarbejde, og det kan være med til at forklare, hvorfor et velfungerende samarbejde på tværs ikke bare opstår af sig selv. Flere af de interviewede fagpersoner

udtaler, at deltagelsen i 'Vejen til uddannelse og beskæftigelse' har givet dem et tiltrængt rum, hvor de har fået tid til at tale med hinanden og lære hinanden at kende.

Det værdifulde er, at vi har navne på alle dem, der er inde over. Og at det bliver skrevet, hvem har hvilke opgaver, og at vi bliver holdt op på det hver især. Det tror jeg på kan give meget mere power, fordi vi bliver alle sammen ansvarlige for hver vores opgave. (Jobguide, unge- og familiecenter)

Gennemgående i interviewmaterialet understreger fagpersonerne værdien i, at ansvaret fordeles på tværs, hvilket både letter den professionelle opgave i forhold til at afklare, hvem der har ansvar for hvad, men ikke mindst også resulterer i, at indsatsen over for de unge kan få mere 'power'. Som en UU-vejleder formulerer det, så giver samarbejdsmoderne ” ... en fællessolidarisk sagsbehandling, hvor det ikke bare handler om at sende aben videre”.

Det har ændret den sagsbehandling, der foregår. Den har da fået et enormt kvalitativt løft, det kan jeg simpelthen mærke. Alene at nu ved alle, at nu skal der altså foregå samtaler med den unge et halvt år før og halvandet år før og så videre. Fordi det er vigtigt for, at den unge kommer videre i sit liv. Det er da en forandring i forhold til tidligere. Der kunne den unges sag godt ligge og støve på en eller anden hylde, hvis det var en sagsbehandler, som lige var travlt optaget af nogle andre ting. Sådan er det da. (Pædagog, døgninstitution)

Forpligtelsen opstår ved, at fagpersonerne får sat ansigt på hinanden, har talt med hinanden og ikke bare er et navn i en e-mail. Fagpersonerne har langt lettere ved at tage telefonen og ringe til hinanden på tværs af afdelingerne, når de har mødt og opnået kendskab til hinanden. Samtidig understøttes forpligtelsen og det fælles ansvar af de skriftlige redskaber, såsom netværksskortet og aftaleskemaet. Netværksskortet er en oversigt over alle relevante aktører og deres kontaktoplysninger, hvilket letter arbejdet med at koordinere og inddrage de rette personer på de rette tidspunkter. Der er ofte flere forskellige aktører involveret i samarbejdsgruppen omkring de unge, og skemaet hjælper til, at alle kan bevare et overblik over aktørerne. Det er en mulighed at notere i skemaet, hvilke personer der anses som de mest centrale, og som fx indkaldes til

akutmøder. Aftaleskemaet er en oversigt over, hvem der har ansvaret for hvilke opgaver. At dette fremgår på skrift er værdifuldt for fagpersonerne, men i høj grad også for den unge og personer i den unges netværk.

Skemaerne er således med til at understøtte den fælles ret, det fælles ansvar og den fælles forpligtelse i samarbejdsgruppen, og sammenlagt med, at møderne er velforberedte, giver det, hvad flere fagpersoner betegner som 'gode møder':

I og med at der er så meget forberedelse inden, det gør faktisk, at det er nogle rigtig gode møder, der bliver holdt. Alle parter får et dialogskema ud inden, som den unge har kommenteret på også, så det giver et fælles baggrundsmateriale for mødet, og det gør også, at alle er lidt mere aktive på møderne. Alle føler sig lidt bedre inddraget. Nu sender vi altid dagsordner ud inden et møde, og det giver nogle supergode møder. Og det er også det, vi får af tilbagemeldinger fra mødedeltagerne og rådgiverne. (Projektleder)

Den brede inddragelse og det fælles ansvar står som centrale pointer i målet om at skabe en bedre koordineret ungeindsats. Den fælles ansvarsfølelse muliggør blandt andet, at samarbejdsgruppen bliver et hold omkring den unge og også et 'sikkerhedsnet', når der er behov for det.

LØBENDE OPMÆRKSOMHED OG RETTIDIG HANDLEN

Samarbejdsgruppen er et erstatningsnetværk, der kan aktiveres alt efter de enkelte unges forløb og behov. For nogle af de unge går det godt, de trives fx med at tage en uddannelse og kan tackle overgangen til en voksentilværelse, uden at det giver dem bemærkelsesværdige udfordringer. For andre unge er det sværere, og fx dårligt psykisk helbred kan betyde, at de unge kan opleve periodevis nedture og være mere eller mindre modstandsdygtige over for fx krav på uddannelsen eller jobbet. Der kan ske begivenheder i familien eller netværket, som har en betydning for de unges trivsel, ligesom de kan ryge ind og ud af misbrug. For mange af de unge giver det derfor god mening, hvis og når samarbejdsgruppen formår at sætte ind, før tingene udvikler sig. Af tidligere undersøgelser fremgår det, at anbragte unge nemt bliver 'en sag i bunken' i en travl administrativ hverdag, og at sagsbehandleren først kommer indover, hvis tingene allerede er kørt af sporet. De professionelle har derfor meget 'brandslukningsarbejde' (Egelund m.fl., 2010). Med samarbejdsmodellen er det hen-

sigten, at samarbejdsgruppen løbende skal være opmærksom på de unges trivsel og status og handle rettidigt, når der er behov.

Projektet har givet os muligheden for igen at være grundige. Jeg er løbende i kontakt med de unge mellem statusmøderne og ved nogenlunde, hvor de er henne af, og hvad de laver. (Socialrådgiver, ungdomsrådgivning)

Man har mødtes, inden tingene går galt. Hvis først man skal mødes, når det er gået galt, hold da op, bare den tid det kan tage at organisere det. Bare det, at man har mødtes, så er man på forkant. (Familieplejekonsulent)

Ud over at der afholdes de systematiske samarbejds møder, når de unge er 16, 17 ½ og 18 ½, så skal modellen samtidig være fleksibel, så der hurtigt kan indkaldes til akut møder. Det kan rent organisatorisk lykkes, i og med at fagpersonerne kender hinanden og oplever en fælles forpligtelse.

Det, der er anderledes (red. ved 'Vejen til uddannelse og beskæftigelse'), er, at vi er gearede på en helt speciel måde, når vi så laver akutindkald. Vi er meget hurtige og kan mødes inden for et par dage. Samarbejdsmodellen er en øget mødeaktivitet, og alle har teten til at kunne give action ind i en sag, og så kan man indkalde hurtigt. (Faglig konsulent, børne- og familieforvaltning)

I forhold til de unge åbner fleksibiliteten og en 'rettidig handlen' for, at situationer, der ellers kunne være endt som nederlag for de unge, i stedet kan imødekommes og afværges, inden de får negative konsekvenser. I og med at de unge ofte kan mangle et stabilt personligt netværk, yder modellen og samarbejdsgruppen her en vigtig rolle ved løbende at være et nærværende hold omkring den unge. Et hold, der, så snart behovet melder sig, kan udgøre et vigtigt sikkerhedsnet og træde til med den nødvendige støtte. Ikke mindst efter at den unge er fyldt 18 år, da det i særlig grad er her, der kan mangle et netværk omkring den unge. For at undgå det hurtige slip, som ellers kan forekomme, når de unge fylder 18 år, er et vigtigt formål med samarbejdsmodellen, at der løbende er opmærksomhed på den unge og opfølgning, efter at den unge er fyldt 18 år.

DELING AF VIDEN

Et andet perspektiv, som fremhæves på tværs af kommunerne, er samarbejdsmodellens flerfaglighed og deling af viden på tværs af forvaltninger og afdelinger. I kraft af at de professionelle, personerne i de unges netværk og de unge selv deltager ved samarbejds møderne, skaber det en ramme, hvor alle kan byde ind med deres ekspertise – om det så gælder lovparagraffer eller fx den unges faglige kompetencer. Det giver en vidensdeling på tværs, hvor fagpersonerne rustes bedre på områder, der ikke er deres egne. Det giver også mulighed for effektive møder, da de forskellige aktører, med indblik i hvad der kan lade sig gøre og hvordan, er til stede ved mødet.

De gode møder er, hvor de relevante er indkaldt, og hvor det afsæt og de beslutninger, man tager, er med udgangspunkt i de unge, og de, der måtte være involveret, er til stede. Det har vi jo også haft gjort før og brugt vores sunde fornuft, men jeg synes vores kendskab til hinanden og at vide, hvor vi hver især sidder, og vide, hvad vi hver især kan, det rykker, det synes jeg gør en stor forskel. Jeg bliver også bedre rustet i forhold til at tage nogle drøftelser med den unge om, hvilke muligheder kunne der være? Hvor kunne vi rette blikket hen? Hvem skal vi spørge? På den måde giver det rigtig god mening. (Familieplejekonsulent)

Som tidligere nævnt kan der i kommunerne opstå visse forvaltningsskel og kløfter mellem afdelingskulturer. Ved at alle relevante aktører i en unges sag er samlet, kan der både ske en konkret vidensudveksling og samtidig også en overvindelse af de mytebaserede forestillinger om hinandens arbejdsflader. Forestillinger, som ofte baserer sig på manglende viden. Ifølge en socialrådgiver er det tværgående samarbejde blandt de faglige instanser en nødvendighed:

Når vi taler udsatte unge, så er vi nået til erkendelsen af, at vi ikke kan arbejde med en ung på forskellige spor, vi bliver nødt til at krydse hinanden, vi bliver nødt til at hjælpes ad med det. Vi kan som socialrådgivere i ungdomsafdelingen ikke løse problemerne alene, og skolen kan ikke løse problemerne alene, så på den måde er der en erkendelse af, at vi bliver nødt til at arbejde sammen og forpligte hinanden på det plan. (Socialrådgiver, ungdomscenter, 1)

Erkendelsen af, at arbejdet skal ske på et bredt flerfagligt spor, giver god mening for de professionelle, men vigtigst af alt også for de unge. Ligesom at samarbejdsgruppen skal trække på fagpersonernes viden om lovgivning og formelle forhold, skal den også trække på fx (pleje)forældrenes indblik i den unges styrker og udfordringer samt ikke mindst på den unges ønsker for fremtiden. For de unge betyder samarbejdsmoderne, at fagpersonerne på tværs opnår viden om hans eller hendes historie, livssituation m.m. Det kan spare den unge for at skulle fortælle sin historie gentagne gange i forskellige sammenhænge:

Man tænker, hvad er nu det? Men når man så er med til det, så synes jeg, det er en positiv måde at gøre det på, fordi så skal du ikke forklare din historie 500 gange til 500 forskellige mennesker. De er alle med til de møder og er med til beslutningerne, og ved, hvad vi gør fremadrettet. Det synes jeg er en god hjælp, at alle ved, hvad der skal foregå. Så man ikke skal stå der igen, nå, nu siger han sådan, hun siger sådan. De er alle enige om, hvad der skal ske, og det er rigtig dejligt. (Pige, 17 år)

Fagpersonerne opnår desuden et bedre vidensgrundlag om de unge:

Når vi sidder sammen alle sammen, og vi får spurgt godt og grundigt ind til den unge, så bliver vores baggrundskendskab til den unge lige pludselig også meget bredere (Socialrådgiver, ungdomscenter, 1)

For fagpersoner i voksensystemet betyder deltagelse i samarbejds møder en introduktion til og forberedelse på, at de unge med tiden potentielt skal overgå til dem. Den viden, de kan opnå om de unge her, giver dem et langt bedre udgangspunkt for at vide, hvordan de senere kan gribe arbejdet med de unge an.

En faggruppe, der i særlig grad fremhæves som en central del af samarbejdsgruppen, er UU-vejlederne. De kan byde ind med en specialiseret viden om uddannelsesområdet, som de øvrige fagpersoner ikke er i besiddelse af:

Jeg ser i hvert fald også, at UU-vejledningen har en stor opgave, og det er rigtig super at have jer med til de møder, fordi det er jer, der ved noget om uddannelserne, det er jer, der ved noget om adgangskrav og alle de her ting. Det betyder supermeget, at

man alle sammen samlet kan få den samme information. (Socialrådgiver, ungdomscenter, 1)

Blandt de interviewede er der en oplevelse af, at modellen har givet UU en ny fremtrædende rolle i arbejdet med anbragte unge, og der sættes pris på deres bidrag. En af projektlederne udtaler, at de ser UU som en rød tråd i arbejdet med bedre overgange for anbragte unge. En UU-vejleder udtaler sig om, hvordan hun oplever, at samarbejdet har fungeret førhen:

Det, der er nyt for os, det er, at vi egentlig alle sammen begynder at arbejde sammen, og at vi egentlig, jeg opfatter det lidt, som om vi har siddet som nogle blæksprutter indimellem, men nu lige pludselig, så bliver det her bredt længere ud, og der er flere, der begynder at arbejde sammen. Jeg siger ikke, I aldrig har arbejdet sammen, men det bliver måske lidt bredere, fordi I får også fx ungdomsuddannelserne tættere på, som I ikke har haft tidligere (UU-vejleder, 1)

Hvor UU førhen har været en udenforstående instans i arbejdet med de unge, er de med samarbejdsmodellen tildelt en central placering i det tværfaglige samarbejde. Inddragelsen af UU og deres viden bidrager til, at ungeindsatsen i højere grad koordineres og afstemmes blandt faggrupperne. Den bedre koordinering og inddragelse af faglig ekspertise understøtter de unges opnåelse af uddannelse.

EN MÅLRETTET UNGEINDSATS

I forlængelse af at ungeindsatsen koordineres bedre, kan den også blive mere målrettet. Vidensdeling mellem samarbejdsaktørerne bidrager til bedre koordinering, men også til en mere målrettet og effektiv ungeindsats. I dette afsnit vil vi fremhæve pointer fra interviewmaterialet, der peger på, at samarbejdet målretter indsatsen over for de unge – dels at der sigtes tydeligt mod de unges uddannelse og beskæftigelse, dels at dette gøres gennem konkrete delmål og tydelige aftaler blandt de professionelle.

FOKUS PÅ UDDANNELSE OG BESKÆFTIGELSE

Det primære formål med samarbejdsmodellen er at bygge bro og skabe bedre vej for de unge til uddannelse og beskæftigelse. Vi har i dag omfattende viden om, at det går anbragte børn og unge dårligere end deres jævnaldrende, hvad angår blandt andet uddannelse og beskæftigelse (Egelund m.fl., 2009; Olsen, Egelund & Lausten, 2011). Blandt alle tidligere anbragte er det kun 41 pct., der har gennemført en ungdomsuddannelse, mens tallet for de ikke-anbragte er 79 pct. eller næsten dobbelt så mange (Rambøll, 2012). Det er også tankevækkende, at tidligere anbragte i snit kun har 10 års erhvervserfaring, når de fylder 50 år (ibid.).

I kølvandet på de efterhånden talrige undersøgelser, der dokumenterer dårlige prognoser for anbragte børn og unges uddannelse og beskæftigelse, har vi set et politisk og forskningsmæssigt ønske om at skabe bedre resultater for denne målgruppe. Ønsket forplanter sig bredt med nye traditioner inden for socialt indsatsarbejde og den tilhørende forskning, men et helt konkret nedslagspunkt er et øget fokus på anbragte børn og unges skolegang og uddannelse. Det gælder både blandt fagpersoner og anbringelsessteder. Der har traditionelt set været en tendens til, at skolegang er blevet nedprioriteret sammenlignet med andre indsatsområder, som fx at sikre de unges psykiske trivsel, håndtere eventuelle misbrug m.m. Der har hersket en forestilling blandt professionelle om, at anbragte børn og unge ikke kan magte skolegang, hvis der er øvrige udfordringer på spil. I dag ses i højere grad en opfattelse af, at uanset de problematikker, der måtte være til stede, så skal der ydes en fokuseret indsats på anbragte børn og unges skolegang. Dette er også budskabet i nyere svensk forskning, hvor skolegang og uddannelse fremgår som de vigtigste parametre for de unges livschancer som voksne (Vinnerljung, Berlin & Hjern, 2011).

Samarbejdsmodellen indgår således i et aktuelt ønske om generelt at skabe bedre betingelser for, at anbragte børn og unge kan opnå en uddannelse. En projektleder udtaler:

Vi har altid haft uddannelse og beskæftigelse med i handleplanerne, men vi har ikke førhen haft så stort fokus på det. Det er jeg simpelthen blevet meget bevidst om, efter jeg har siddet i 'Vejen til beskæftigelse og uddannelse'. (Projektleder)

Det har generelt i kommunerne været en øjenåbner, at de i samarbejdsgrupperne har skullet tage udgangspunkt i uddannelse og beskæftigelse.

En af de øvrige projektledere udtrykker, at det har været værdifuldt at opdage, at de fra et helt tidligt tidspunkt skal have øje for de unges uddannelse, når det gælder om at skabe bedre overgange:

Det har været ekstremt lærerigt. Det her norderi på denne målgruppe har været enormt sundt, fordi vi har fundet ud af nogle ting om denne målgruppe, som vi ikke har haft øje på før. Blandt andet hvor vigtigt det er, at vi allerede kommer ind og har fokus på uddannelse ved det fjortende år, og at det er noget, vi skal gøre meget mere. (Projektleder)

For fagpersonerne giver det mening at have uddannelse og beskæftigelse som omdrejningspunkt for møderne med de unge. En sagsbehandler i et jobcenter uddyber, at det kan være rart for de unge, at det er uddannelse og ikke fx deres misbrug eller øvrige problemer, der tages udgangspunkt i. Det skaber en anden og mere positiv tilgang til de unges situation, hvilket her uddybes af to projektledere:

Fokus er på beskæftigelse og uddannelse. Det gør også en forskel, at vi har det særlige fokus. Det giver en anden mening for de unge, fordi det er lettere at tale om misbrug, eller at man har det skidt derhjemme, fordi det hele tiden er med udgangspunkt i, hvordan er det i forhold til uddannelse og beskæftigelse. Det gør det måske lidt lettere at tale om. Det er ikke så fordømmende, men en anden tilgang, man har til det. (Projektleder)

Det er et positivt afsæt. Vi sidder ikke og snakker om alt det negative, vi sidder ikke og snakker om ”nå ja, du er anbragt, fordi sådan og sådan, dine forældre kan ikke finde ud af at være forældre”. Vi sidder og snakker om fælles mål og håb og drømme i forhold til, hvordan er det her, hvordan skal det her skrues sammen, og vi sætter ikke forventningerne højere til den unge end det, som den unge kan leve op til. (Projektleder, 1)

Det tyder således på, at samarbejdsmodellen kan åbne op for en mere anerkendende og ressourceorienteret tilgang til de unge, sammenlignet med den traditionelle mere problemorienterede tilgang. Den negative fortælling forandres til et ressourceorienteret blik på, hvad de unge kan, og hvordan de på sigt kan nå deres mål.

Hvis du snakker om personlig udvikling, det er en rigtig svær størrelse at håndtere, og det kan jo godt være, det er svært at motivere vedkommende til undervisning, når nu de har de store sociale problemer, de har. Men når vi vender den om og siger, fokus er her, og vi skal understøtte det her, så har man en positiv tilgang til at løse problemerne, der er en helt anden tilgang, man går til bordet med. (Fagleder)

Der skal stadig være rum til at tage hånd om de sociale problemer – de skal ikke være omdrejningspunkt for indsatsen, men snarere udgøre konteksten.

Da der deltager en række samarbejdspartere til møderne, kan det også ske, at de unge ikke ønsker at involvere alle om bordet i deres eventuelle misbrug eller øvrige personlige problemer. Det er dog fagpersonernes oplevelse, at der kan skabes en god balance, og at de unge som oftest er åbne om de personlige forhold, der kan spille ind, fx i forhold til deres trivsel på et uddannelsessted. Enkelte fagpersoner oplever, at det kan være svært at gennemføre møderne på optimal vis, når der er visse oplysninger, som de unge ikke ønsker at dele. Det er imidlertid et vilkår, som de professionelle må forsøge at håndtere, da det er den unges ret.

En faglig konsulent fra en børne- og ungeforvaltning fortæller, hvordan fokus er på uddannelse, men at der samtidig også er en række andre forhold, som skal være i orden:

Det, der er befriende ved samarbejdsmodellen, det er, at det er beskæftigelse og uddannelse, som er overskriften. Det skal jeg også erindre mig selv om. For ét er, at det er beskæftigelse og uddannelse, noget andet er, at der også er en masse udenoms, der også skal være i orden, og som ellers kan gå ind og sætte en kæp i hjulet. Men samarbejdsmodellen er jo noget særligt, når vi tager afsæt i beskæftigelse og uddannelse, fordi de kloge hoveder, som har med beskæftigelse og uddannelse sidder med ved bordet. Det er enormt befriende i opgaveløsningen, for jeg bliver jo fodret med alt lige fra, hvad er praktiklønnen, det aner jeg jo ikke. Det er med til at kvalificere og højne dialogen, også med den unge og forældrene. At vi alle sidder i samme rum. (Faglig konsulent, børne- og familieforsvaltning)

Visse fagpersoner fra børne- og ungesystemet skal med samarbejdsmodellen vænne sig til, at fokus er på uddannelse og beskæftigelse. Samtidig er deres blik for, at andre forhold nødvendigvis også skal være i orden,

vigtigt, hvis der skal skabes en god helhedsorienteret indsats omkring de unge. De unge kan også fornemme, hvad der er målet:

De vil gerne have mig i skole, det kan jeg godt mærke. Det fokuserer de på. Men det er ikke i urimelig grad. (Dreng, 18 år)

Ved at fagpersonerne fra et tidligt tidspunkt drøfter uddannelse og ønsker for fremtiden med de unge, inddrager relevante personer fra den unges netværk og trækker på hinandens faglighed, skabes der grundlag for en mere målrettet ungeindsats. Selve tilgangen til de unge ændres fra en negativ og problemorienteret til en i højere grad ressourcesøgende tilgang, hvor der er fokus på, hvad de unge kan. Indsatsen kvalificeres og målrettes de kort- og langsigtede ønsker, den unge måtte have, og der defineres aftaler og mål herefter. Disse aftaler og mål vil vi se nærmere på i det følgende afsnit.

TYDELIGHED OM AFTALER OG MÅL

Samarbejdsmodellen lægger op til, at der mellem fagpersonerne og de unge skabes tydelighed om indgåede aftaler og mål. Det skal ses i forlængelse af, at modellen, som nævnt tidligere, med samarbejdsmoderne og oversigts- og aftaleskemaet kan skabe en fælles oplevelse af forpligtelse og ansvar. Forpligtelse og ansvar, som leder til, at aftaler blandt fagpersonerne overholdes. Hensigten er, at der løbende skal defineres mål for de unge, som er rettet mod uddannelse og beskæftigelse – og at der med modellen skabes klare linjer mellem fagpersonerne om, hvem der har ansvar for hvad. Det er for så vidt ikke nyt, at der fastsættes mål i samarbejde med de unge, da det indgår i arbejdet med at definere de unges handleplaner. Det nye ved samarbejdsmodellen er, at målene gøres mere konkrete og omsættes fra overordnede formuleringer til praktiske delmål, som de unge og samarbejdsaktørerne kan forholde sig til.

Jeg kan se i de handleplaner, vi har lavet, at vi skriver meget overordnede mål i vores uddannelse/beskæftigelse. For eksempel ”gennemføre 10. klasse” kan være et mål. Eller ”skal have mulighed for at udvikle kreative sider” – det er et mål. Ikke hvordan. Det har vi ikke været gode nok til i forhold til uddannelse/beskæftigelse. Det er det, vi gør med samarbejdsmodellen. Der kigger vi meget mere på, hvordan gennemfører man så 10. klasse? Så man går mere konkret ind og ser på, hvad vi kan gøre for at nå det mål. Det kan også godt være, at vi har gjort det før

– i snakken – men det er aldrig blevet nedfældet på papir. Aldrig noget om, hvem der melder tilbage med hvad. (Projektleder)

Forandringen består primært i, at målene skriftliggøres i fællesskab og således får en anden tydelighed og tyngde – både blandt fagpersonerne og de unge. En ung udtaler:

Hvis der bliver skrevet et mål ned, så har jeg også selv skrevet det ned på mit eget papir. De ting, jeg skal nå. Så har jeg brugt det til at kunne sætte et flueben ud for de ting, der skulle nås, og de ting, der skulle arbejdes med. Så det har været godt nok, at man ligesom har haft den to-do-liste. (Dreng, 18 år)

Målene kan blive en 'to-do-liste', som skaber tydelighed for alle parter. En kontaktperson oplever også, at samarbejdsformen skaber tydelighed om aftaler. Vedkommende sammenligner den unge med sine øvrige unge, der ikke er med i 'Vejen til uddannelse og beskæftigelse':

I forhold til mine andre unge og de samarbejder, så er det her, som om man er forpligtet til aftaler på en anden måde, fordi man, ud over 3-månedersmøderne, så har man små aftaler med opfølgning. Alle sammen med samme mål for øje. På den måde går det hurtigere. Der sker noget, og (red. den unge) bliver mere motiveret til det. (Kontaktperson)

Løbende opfølgning, forpligtelse på aftaler og at have de samme mål for øje kan følgelig give bedre processer, hvor tingene går hurtigere, hvilket motiverer den unge. Samtidig er det også vigtigt, at målene balanceres i forhold til den enkelte unges situation, og hverken sigter for højt eller for lavt, hvis de unge med motivation skal gribe målene.

Fagpersonerne fortæller også om tidligere situationer, hvor den unge er klar og opsat på at starte i en praktik eller på en uddannelse, men hvor processen af forskellige årsager strander, og hvor den unge så i mellemtiden taber det gode moment. Det er frustrerende i det professionelle arbejde og gør det svært for den unge at bibeholde motivation og gåpåmod. Hvis samarbejdsmodellen kan forebygge, at det som minimum ikke skal være administrative årsager eller lignende, som besværliggør de unges opnåelse af en uddannelse m.m., er det i sig selv en central gevinst ved modellen. Der er generel optimisme blandt informanterne i forhold til, at de tydeligere aftaler og mål kan lede til en bedre målrettet ungeind-

sats, som følgelig vil skabe bedre muligheder for de unge. En familieplejekonsulent udtaler:

Jeg forventer, det kommer til at virke, hvis vi i fællesskab laver nogle aftaler sammen med den unge, der bliver skrevet ind som en del af den unges handleplan. At det bliver en del af de aftaler, der bliver lavet omkring den unge (Familieplejekonsulent)

Aftaler, der bliver lavet omkring den unge, og ikke mindst mål, der bliver fastsat sammen med den unge. I det følgende afsnit vil vi se på en af forudsætningerne for, at samarbejdsmodellen skal få sin bedste udfoldelse – nemlig at de unge sættes i centrum for samarbejdet.

EN INDSATS FOR OG MED DE UNGE

Med samarbejdsmodellen er hensigten at sætte de unge i centrum for samarbejdet og ungeindsatsen. Det er de unges ønsker for fremtiden, der skal være rettesnor i forhold til at udforme planer og definere mål. Som tidligere nævnt afhænger resultaterne af efterværn i vid udstrækning af, hvorvidt efterværnet er koordineret med de unge selv. Hvis de unge skal føle sig motiverede, skal de også gerne høres og kunne identificere sig med initiativerne. Som det fremgår af de foregående afsnit, ser de professionelle stor værdi i samarbejdsmodellen og dens potentielle gennemslagskraft. De professionelle ytrer også, at det har værdi, at de unge skal bringes med ind som en aktiv aktør og så vidt muligt definere, hvad der skal ske. De unge selv ser gode muligheder i modellen, men har også visse forbehold og har generelt svært ved at skelne mellem deres tid i 'Vejen til uddannelse og beskæftigelse' og tiden før da. Af interviewmaterialet fremgår to centrale tematikker: For det første at de unge via modellen gives medbestemmelse og inkluderes i samarbejdet. Og for det andet at de unge gerne skal tage en mere aktiv rolle i samarbejdet og derigennem bevæge sig hen imod selvstændighed.

DE UNGE SOM AKTØRER I EGEN SAG

Vi har i interviewene med de unge blandt andet været interesserede i at høre, om de har oplevet en forskel i deres sagsbehandling og deres kontakt med forskellige parter før og efter, at samarbejdsmodellen har været sat i værk.

For et par af de unge er det først for nyligt, at samarbejdsmodellen anvendes i deres sag. For de fleste gælder det, at det kan være svært for alvor at pege på en forskel, da de typisk har fokus på andre forhold end processen og sagsbehandlingen i kommunen; forståeligt nok er de som regel mere optaget af selve ydelsessiden og den konkrete støtte. Ikke desto mindre har vi fået nogle udsagn, der peger i retning af, at de unge oplever sig hørt og inddraget.

En af de unge har generelt en positiv oplevelse af projektet. Han oplever, at tingene sker hurtigere end ellers, og at der er god struktur på processerne. Han føler sig hørt og kan godt lide, at han på selve møderne kan følge med på overhead og se, hvad der bliver skrevet ned af aftaler. Han siger:

Jeg har oplevet møderne som fine. Jeg er blevet hørt, og der er sat nogle ting i gang. Der er også nogle ting, der ikke er fulgt til dørs, hvor de ligesom bare er blevet sluppet lidt. (Dreng, 18 år)

En anden udtaler sig også om det, at skemaerne kommer op på en fælles synlig skærm:

I starten tænkte jeg ..., men jeg synes, det var rigtig godt, at vi fik skrevet de skemaer, fordi så er det ikke sådan, at man skal gå og vente på at se papirerne. Men at man kan se, hun sidder og skriver, og man er selv med i det, hun skriver. Det synes jeg er rigtig dejligt, at man selv har indblik i, hvad de skriver. (Pige, 17 år)

Hun oplever at blive inkluderet i mødet og er i højere grad ajour med det, der bliver aftalt. Hun sammenligner med, hvordan det førhen kunne være ubehageligt at modtage breve, hvor indholdet ikke afspejlede hendes intentioner:

Jeg kender selv, at man kan få nogle papirer, hvor man kan blive helt ked af, hvorfor står der det, det er da ikke det, jeg har sagt. Der er man selv med til at sige ”det ved jeg ikke lige, og det synes jeg skal med”, og det er jo med alt, hvordan det går, kontakter, skole, det er med alt, der står i det skema. Det synes jeg er positivt. (Pige, 17 år)

En anden ung, en dreng på 18 år, kan ikke erindre en forskel før og efter samarbejdsmodellen. Han skulle vænne sig til, at skemaerne kom op på

en skærm, da det var noget mærkeligt i starten. En af de øvrige unge synes, at det har været fint at være med til samarbejdsmoderne. Hensigten med møderne har været at hjælpe ham med økonomi og uddannelse, og han synes, det har været nemmere at få fat i hans sagsbehandler efter samarbejdsmodellen. Han oplever, at sagsbehandleren og UU-vejlederen kender ham godt, og at han kan komme til orde på møderne, alt det han vil. En anden ung oplever på samme vis, at kontakten med sagsbehandleren er blevet nemmere:

Det har været lidt nemmere, tror jeg, at komme igennem og kommunikere med dem. Jeg synes, jeg har haft rigtig meget besvær førhen med at få fat på min sagsbehandler. Der har jeg oplevet, at det er gået hurtigere nu at få fat på dem. (Pige, 18 år)

En anden ung oplever ikke den store forskel før og efter samarbejdsmodellen. Han har bidt mærke i, at der har været mange mennesker, og at der er blevet skrevet mange ting ned, men synes ikke ellers, at noget er forandret. Det mener han også, kan skyldes, at han har svært ved at finde ud af, hvad han gerne vil (Dreng, 17 år).

En af de unge oplever, at samarbejdsmodellen har givet en forandring i måden fagpersonerne har talt med ham og involveret ham på møder:

Hvis det har været normale møder, så har det altid været ... de hører efter mig, men så har det bare været sådan, at de har snakket mest. Selvom jeg var med til mødet, bliver der ikke talt *til* mig, men *om* mig. (Dreng, 16 år)

Der er mulighed for, at en øget inddragelse af de unge samt koordinering af mål efter de unges ønsker og interesser også vil lede til større følelse af forpligtelse blandt de unge på de aftaler, der indgås. En af de unges kontaktpersoner udtaler:

Hvis man behandler den unge respektfuldt og ligeværdigt på et møde og inviterer dem ind i kampen, så er de med. (Kontaktperson)

De unge sætter pris på formen, hvor aftaleskemaet kommer op på en overhead, så de kan følge med i udfyldelsen undervejs. Dette sikrer, at de unge føler sig inkluderet og opdateret på de aftaler, der indgås. Samtidig

skal samarbejdsparterne have øje for, at det kan virke overvældende, når de unges private oplysninger er på storskærm foran en stor gruppe mennesker. Som tidligere nævnt oplever af fagpersonerne, at der anvendes en lettere og mere positiv tilgang, og ifølge en af projektlederne giver det også en ramme, hvor de unge i højere grad oplever sig set og hørt:

Jeg tænker, at den unge føler sig hørt, set og anerkendt, fordi det bliver ikke et spørgsmål om at bombardere den unge med alt muligt negativt, og nu har du ikke gjort det og det. Det er helt cool facts ”hvad har du af skolegang?”, og der er ikke nogen, der går ind i ”... det er, fordi han ikke kunne sidde stille i 6. klasse, så derfor blev han smidt ud”. Man går ikke ind og piller den unge ned. Det er meget konkret, hvad skal der til, hvis du vil være landmand? Hvor er det, vi står nu? Og hvor mange år ude i fremtiden kan det være, at du kan komme på den uddannelse? (Projektleder)

DE UNGES VEJ MOD SELVSTÆNDIGHED

Hensigten med samarbejdsmodellen er også at aktivere de unge og ansvarliggøre dem for deres liv, med henblik på at de unges selvstændiggøres. Der sker et skift, når den unge fylder 18 år, hvor forvaltningsblikket på de unge går fra et ’tage hånd om og bære frem’ til at overdrage ansvaret til de unge selv. De unge skal være aktører i eget liv, og ligesom de gives medbestemmelse, så forventes det også, at de tager selvstændigt medansvar. En leder på et ungdomscenter forklarer, at deres mål egentlig er meget enkelt – målet er, at de unge skal opnå en uddannelse, få et job og klare sig selv.

Som det er fremgået tidligere i dette kapitel, så refererer fagpersonerne til, hvordan de på møderne spørger de unge, ”hvad har du lyst til?”, ”hvordan kan vi komme derhen?” og ”hvornår vil du gerne det og det?”. Der stilles en række spørgsmål til de unge for at aktivere og delagtiggøre dem.

Ungerådgivningen er gode til at henvende sig til de unge og ikke forældrene. De spørger ikke forældrene, hvordan det går, men spørger de unge først. (Leder, foranstaltning)

Dialogen skal foregå mellem samarbejdsparterne og den unge, så den unges stemme synliggøres.

Den unges stemme er rigtig vigtig i det her, og det er også det, vi snakker om. Hvad er vigtigt, at den unge får sagt til møderne? De skal på banen. Vi skal kunne mærke dem. (Leder, foranstaltning)

De unge skal til samarbejdsmøderne positionere sig anderledes, end de har været vant til. Hvor der i børnesystemet og i den tidlige ungdom godt kunne ske initiativer omkring den unge, uden at den unge nødvendigvis selv havde markeret sig særligt, så er situationen en anden, når de som 18-årige skal overgå til en voksentilværelse. Det bliver i højere grad en ungeindsats *med* de unge på vej mod selvstændighed. Det er som nævnt tidligere også det skifte, der udgør den svære overgang, og ikke alle unge griber den aktive deltagelse på møderne:

Det bliver tydeligt for den unge, hvis han eller hun ikke kommer med noget til mødet, så sker der heller ikke noget. Så går vi fra mødet, og den unge siger ”Jamen, vi har jo ikke aftalt noget”. ”Nej, for du har ikke bidraget med noget. Der er de her muligheder, og du har ikke sagt ja til noget af det, og derfor går du ud af døren, selvom der ingenting er sket.” (Socialrådgiver, ungdomsrådgivning)

Hvis de unge ikke byder ind og påtager sig det forventede ansvar, så sker der heller ikke fremskridt i arbejdet. En UU-vejleder siger:

Mange gange på møderne, så er konklusionen, at rådgiverne siger til de unge: ”Det er dit ansvar. Det er ikke mit ansvar”. De er tydeligt fokuseret på de unge. (UU-vejleder)

I et af fokusgruppeinterviewene diskuterer fagpersonerne, at de er bevidste om, at de stiller store krav til de unge, og at det drejer sig om unge med ’store huller’, som de forventer skal ændre adfærd.

De unges vej mod selvstændighed involverer samarbejdsgruppens støtte til forskellige forhold, som måtte ligge de unge på sinde. Gruppen skal således tage hånd om de forhold, de unge kan være bekymrede for, når de står foran en selvstændig tilværelse. En af de interviewede unge udtaler sig om, hvordan samarbejdsmøderne kan imødekomme de unges behov:

Den unge skal gøres klar til at komme ud. Det er ikke bare at bo selv. Det er jo alle de andre ... Gå ned i banken og få lavet et

budget. Der er forskelligt, man skal huske. Sådan nogle ting synes jeg godt, man kunne have med til sådan et møde. (Pige, 17 år)

Hun nævner også, at et forhold som forsikringer kan være svært at have styr på, når man skal vænne sig til en selvstændig voksentilværelse.

I den norske forskningsoversigt om efterværn indgår også interview med unge. De blev blandt andet spurgt om, hvilke bekymringer de kunne have for deres fremtid, og flere af dem svarede, at de var bekymrede for deres økonomi. Mange af de unge har under deres opvækst, oplevet deres forældre have økonomiske problemer og være på overførselsindkomster, så de frygter, at det skal gå dem selv på samme måde. Dertil kan budgetlægning, skatteforhold og forsikringer m.m. være svære størrelser, hvis ikke man kan hente støtte hos andre. De adspurgte unge i undersøgelsen fokuserer på at få egen bolig, uddannelse og arbejde, hvilket også hænger sammen med en stabil økonomisk situation (Bakketeig & Backe-Hansen, 2008).

Samarbejdsmodellen sigter mod, at de unge skal overgå til en selvstændig tilværelse – uddannelse og job er her byggesten på vejen til selvforsørgelse. Ungeindsatsen skal søge at positionere de unge i en aktiv deltagerrolle i overgangsfasen og opfordre de unge til at tage ansvar for, hvad de gerne vil, og hvordan de, med samarbejdsgruppens støtte, vil opnå det.

OPSUMMERING

Samarbejdsmodellen udgør rammerne for en ungeindsats, der kan give bedre forløb og overgange for de unge. Arbejdet med modellen er endnu på et tidligt stadie, og vi kan endnu ikke konkludere, om modellen leder til bedre oplevede overgange og flere unge i beskæftigelse og uddannelse. Vi kan imidlertid ud fra pilotkommunernes erfaringer udlede, at der i denne tidlige fase lægges vigtige og grundlæggende byggesten til på sigt at opnå bedre overgange. Disse byggesten kan opdeles i tre hovedtemaer: Samarbejdsmodellen kan for det første give en bedre koordineret ungeindsats, for det andet en mere målrettet ungeindsats og for det tredje en indsats, der tager udgangspunkt i de unges aktive deltagelse og som målrettes deres ønsker og behov.

En koordineret ungeindsats. Samarbejdsmodellen lancerer muligheden for en i højere grad koordineret ungeindsats. Indsatsen sikrer for det

første, at de professionelle løbende har opmærksomhed på den unge, systematisk afholder møder med den unge, og derudover, hvis der skulle opstå behov for det, rettidigt kan gribe ind. Indsatsen sikrer for det andet, at der blandt de professionelle er en følelse af fælles ret, forpligtelse og ansvar. Det øger sandsynligheden for, at alle engagerer sig og påtager sig ansvar, hvilket kan skabe en bedre koordineret indsats over for den unge. Indsatsen sikrer for det tredje, at der på tværs af samarbejdsparterne, dvs. både blandt de professionelle, personerne i den unges netværk og den unge selv, sker en løbende udveksling af viden om muligheder, fremtidsplaner, den unges aktuelle aktiviteter og mål m.m. Denne udveksling af viden på tværs understøtter ligeledes, at ungeindsatsen koordineres og afstemmes bedre.

En målrettet indsats. Samarbejdsmodellen lægger an til en mere målrettet indsats, ved at der fokuseres på uddannelse og beskæftigelse. For mange af fagpersonerne har det særlige fokus på uddannelse og beskæftigelse været en øjenåbner. De er blevet bevidste om det vigtige og meningsfulde i at fokusere på uddannelse på et tidligt tidspunkt – fra de unge er i 15-års-alderen og fremefter. Fagpersonerne har også førhen beskæftiget sig med de unges opnåelse af en uddannelse, men samarbejdsmodellen har bragt det i fokus som et overordnet punkt. Øvrige forhold, som kan have betydning for den unges trivsel og opnåelse af uddannelse, skal der også tages hånd om, men det gøres i relation til uddannelse og beskæftigelse. Det særlige fokus kan give samarbejdsmøderne en lettere karakter, da fokus ikke nødvendigvis er på alle de tunge problemer. Flere af fagpersonerne giver udtryk for, at når indgangsvinklen er uddannelse, så får deres tilgang til de unge også en mere positiv og anerkendende karakter. Samarbejdsmodellen anslår derfor en i højere grad ressourceorienteret tilgang, hvor fokus er på den unges muligheder og vej til fx en uddannelse.

Ungeindsatsen målrettes også ved, at der er tydelighed om aftaler og mål. Fagpersonerne er opmærksomme på at gøre målene så konkrete som muligt og definere mindre delmål, som ikke tager pusten fra de unge. Det er således en balancegang, hvor målene skal være opnåelige for de unge, så det sikres, at den unge bibeholder motivationen, og at der samtidig initieres en udvikling og fremgang hos den unge. Et konkret støttende redskab er her aftaleskemaet, hvor alle aftaler er nedfældet på skrift, hvilket skaber tydelighed. Fagpersonerne ved, hvem der har ansvar for

hvad, og det samme gør den unge. Skriftligheden gør, at parterne hver især føler sig mere forpligtede på de indgåede aftaler.

En indsats for og med de unge. Som en tredje hovedpointe lægger samarbejdsmodellen sig i forlængelse af en række andre sociale indsatser i disse år, hvor målet er at give de unge medbestemmelse og medansvar i forbindelse med beslutninger om deres fremtid. For at målene skal forankre sig hos de unge bør de, i så høj grad det er muligt, afstemmes med den unges ønsker og kompetencer. De unge oplever generelt, at de bliver mere inddraget, ved at der under møderne skrives aftaler ned, som alle kan følge med i på en fælles skærm. Det er rart for de unge at have aftalerne på skrift efter møderne. Samtidig kan selve formen også virke noget overvældende, og fagpersonerne bør derfor forberede de unge og tage særlig hensyn til dette.

Samarbejdsmodellens hensigt er at støtte de unge på deres vej mod selvstændighed. De professionelle forventer, at de unge påtager sig ansvar og indgår i en aktiv deltagerrolle. Det indebærer en ændring i forvaltningens forventninger til de unge og betyder, at de unge skal positionere sig anderledes aktivt i deres 'klientrolle'. Overdragelsen af ansvar til de unge betyder også, at arbejdet ikke har den store fremgang, hvis ikke de unge kan gribe ansvaret og medbestemmelsen. Det vil vi blandt andet se nærmere på i det følgende kapitel 5 om samarbejdsmodellens udfordringer.

UDFORDRINGER: KONTEKST FOR INDSATSEN

Når det drejer sig om at skabe bedre overgange for anbragte unge og facilitere deres vej mod uddannelse, beskæftigelse og selvforsørgelse, så kan samarbejdsmodellen alene ikke indfri målet. Modellen er betinget af en række ydre vilkår, der er mere eller mindre inden for indsatsens rækkevidde.

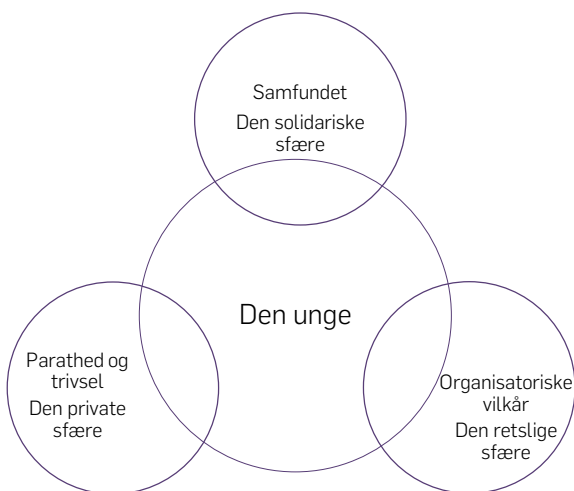
De ydre vilkår, eller udfordringerne, som vi i dette kapitel vil se nærmere på, er vigtige at have for øje, da de sætter de forventninger, vi med rette kan have til samarbejdsmodellen, i perspektiv.

Kapitlet tager udgangspunkt i en tematisk opdeling, der hviler på Axel Honneths teori om anerkendelse (Honneth, 2003). Teorien anvendes for at illustrere, hvilke områder der i forbindelse med ungeindsatsen udgør udfordringer.

Udfordringer, som har en betydning for, i hvilken udstrækning samarbejdsmodellen kan facilitere bedre overgange for anbragte unge. I teorien arbejdes der med tre sfærer (privatsfæren, den retslige sfære og solidaritetssfæren), hvor man som individ skal møde anerkendelse for bedst muligt at kunne udvikle sin identitet. Overført til anbragte unge er der således tale om tre områder, hvor visse forhold skal gå i spænd, før de unge kan udfolde sig bedst muligt og fx kunne gennemføre en uddannelse, opnå selvforsørgelse m.m. De tre områder er:

1. De unges parathed og trivsel (den private sfære)
2. Myndighederne (den retslige sfære)
3. Muligheder i samfundet (den solidariske sfære) (se figur 5.1).

FIGUR 5.1
De unges sfærer.

Kilde: Frit efter Honneth, 2003.

De unge er omdrejningspunktet og indgår i de forskellige sfærer/områder, hvor udfordringer i varieret omfang spiller ind. Udfordringerne er vigtige at holde sig for øje, da de sætter samarbejdsmodellens perspektiver i en samfundsmæssig kontekst. Metodens resultater afhænger således af en række omstændigheder, som kan opdeles i de tre områder.

1. *De unges parathed og trivsel* dækker som første tematik over den private sfære, der i Honneths termer er det nære netværk af venner og familie. Omsorg og stabile relationer er forudsætningen for, at man opnår selvtillid og udvikler sig. Det er selvsagt et område, hvor de unge oplever adskillige udfordringer, og det påvirker deres generelle trivsel og parathed til for eksempel at starte på en uddannelse i forløb, der ligner deres jævnaldrendes.
2. *Organisatoriske vilkår* er den retslige sfære, som ifølge Honneth består af de formelle netværk, dvs. de kommunale myndigheder og diverse

sociale foranstaltninger. Her er opnåelse af rettigheder og at blive mødt med værdighed som borger forudsætningen for at udvikle selvrespekt og dermed kunne udfolde sig bedst muligt. De unges udfordringer kan her bestå i organiseringen af indsatsen og de juridiske rammer for indsatsen.

3. *Muligheder i samfundet* dækker over den solidariske sfære, som ifølge Honneth består af de kulturelle, politiske og arbejdsmæssige fællesskaber. Det er fællesskaber, som overordnet udgør rammen om de unges liv i samfundet, og som er en betingelse for, at man anerkendes som samfundsborger på lige fod med andre. De unges udfordringer kan her bestå i de reelle muligheder, der er til stede for at opnå fx praktik- og uddannelsespladser

I de følgende afsnit vil vi uddybe de tre områder og de nævnte udfordringer, som de kommer til udtryk i datamaterialet.

DE UNGES PARATHED OG TRIVSEL

Som det fremgik af kapitel 4, kan det for visse unge være svært at tage ansvar for og søge medbestemmelse i eget liv. Det er ikke alle unge, der uden videre kan glide over i en mere aktiv rolle, hvor de selv skal definere deres ønsker og behov. Mulighederne for dette afhænger i høj grad af de unges parathed og trivsel. I datamaterialet udtrykker fagpersonerne, at der er en række barrierer til stede blandt de unge, og at de oplever det som en svær, professionel opgave at støtte de unge til at overkomme disse barrierer. Dette vil vi se nærmere på i de følgende afsnit.

BARRIERER BLANDT DE UNGE

Af SFI's forløbsundersøgelse af anbragte børn og unge født i 1995 fremgår det tydeligt, at anbragte børn og unge typisk har komplicerede livsforløb bag sig (Egelund m.fl., 2008; Lausten m.fl., 2013). Hovedparten af børnene og de unge har oplevet opvækstvilkår med en ustabil familiestruktur, hvor forældrene er gået fra hinanden, og mødrene typisk er eneforsørgere eller har fået en ny partner. Kun knap 10 pct. af anbragte 15-åriges forældre bor sammen, og hver fjerde af mødrene lever i 2009 i en husstand, der er karakteriseret som fattig i forhold til det relative fattigdomsmål (Lausten m.fl., 2013). Forskningen viser, at anbragte unges

mødre ofte befinder sig uden for arbejdsmarkedet (ca. 64 pct.) og har få økonomiske ressourcer. Hertil ses der en overhyppighed af psykisk sygdom blandt mødrene, hvor op imod 40 pct. har en psykiatrisk diagnose, og flere forældre til anbragte børn og unge står opført i misbrugsregistret samt er registreret for lovovertrædelser set i forhold til en sammenligningsgruppe.⁴ Nærmere betegnet har 10 pct. af de anbragtes mødre været i misbrugsbehandling, mens det samme gælder for 1 pct. i sammenligningsgruppen. Cirka hver tiende af de anbragtes mødre har modtaget en dom, mens det kun er 1 ud af 40 mødre i sammenligningsgruppen (1 ud af 200 for mødre generelt). Samtidig har 37 pct. af fædrene til anbragte unge fået en dom, hvilket gælder for knap 7 pct. af fædre generelt.

De seneste resultater fra forløbsundersøgelsen viser endvidere, at en stor del af de anbragte, som nu er teenagere, er karakteriseret ved en række risikoforhold. Det fremgår således, at 15 pct. af de unge viser tegn på depression, hvilket gælder 4,5 pct. af unge generelt. Op mod halvdelen af de unge (43,7 pct.) udviser selvskadende adfærd, mens det tilsvarende tal for den samlede ungdomsårgang er på 11 pct. De anbragte unge er også overrepræsenteret i forhold til at have udvist kriminel adfærd såsom at have gjort skade på andre (24,1 pct.), ydet hærværk (24,2 pct.) og været involveret i indbrud (17 pct.).

En stor andel af de unge udtrykker at være ked af det over deres generelle vanskeligheder, hvilket gælder for 40 pct. af unge anbragt på døgninstitution og 24 pct. af unge anbragt i familiepleje (Lausten m.fl., 2013). Studier af anbringelsesforløb viser også, at mange af de unge har oplevet adskillige sammenbrud i deres anbringelser, hvilket blandt andet bevirker mange skift i nære relationer (Egelund m.fl., 2010). En generel problematik er de unges fravær af stabile relationer til nære omsorgspersoner, som ellers skal sikre en sund identitetsudvikling gennem opvæksten (Honneth, 2003).

Der tegner sig et mangefacetteret billede af de unges udfordringer med psykisk sårbarhed og risikoadfærd som centrale problemstillinger. Det er også netop disse barrierer, fagpersonerne nævner, når der spørges til, hvilke udfordringer der er for samarbejdsmodellen.

Konkret er det problematisk med unge med misbrug. Især hash er et kæmpe problem. (Projektleder)

4. Sammenligningsgruppen består af forældre, som modtager forebyggende foranstaltninger efter § 52 i serviceloven, men hvis børn aldrig har været anbragt uden for hjemmet (Lausten m.fl., 2013).

Unge, som har de bedste intentioner, men har et stort misbrug, de møder ikke op. Eller en ung, der har ADHD og er voldelig og har slået alle de andre (på skolen). Jeg synes mange gange, at det er det, der er problemet. Man kan se i de unges øjne, at de gerne vil, men at de opgiver. Det er barrierer udefra, som man ikke altid kan gøre noget ved. Man kan ikke forvente, at når man laver en plan for en ung, så holder den. (UU-vejleder)

Der er ikke så mange med fysisk sygdom, hvor det er et problem. Psykisk sygdom er altid et godt spørgsmål, for de bliver ofte ikke diagnosticeret, før de er 18 år. Vi kan godt have fornemmelser, men man kan ikke få stemplet. Men vi arbejder jo med det segment, der er i gråzonerne, og de har personlighedsforstyrrelser mange gange, og de er svære at hive rundt. Men de har ikke nødvendigvis deciderede diagnoser, man kan tage hensyn til. (Projektleder)

Særligt de unges misbrug og psykiske mistrivsel udgør svære udfordringer. Flere af fagpersonerne efterlyser psykologisk bistand til de unge og beklager de sommetider meget lange ventelister, der kan være til psykologisk behandling.

For det med behandling er, ligesom bolig, en stopklods. Der er 1 års ventetid på, at de kan komme ind til og tale med psykolog. Det pauser hele processen. (Jobkonsulent, jobcenter)

Håndtering og forståelse af de unges dårlige psykiske helbred kalder på en faglig ekspertise, som de involverede i samarbejdsmodellen typisk ikke er i besiddelse af. Fraværet af psykologisk ekspertise i samarbejdsgruppen og manglende behandling til de unge kan udgøre en barriere, som bremser indsatsen over for de unge.

Med de unges varierede udfordringer in mente er det tydeligt, at samarbejdsmodellen må tage højde for de sociale problemer og barrierer, som den enkelte unge slås med. Ungeindsatsen, som samarbejdsmodellen skal lede an til, kan derfor ikke alene være en beskæftigelsesindsats eller en uddannelsesindsats, da der er en række øvrige forhold, som påvirker de unges trivsel og parathed i forhold til en velfungerende voksentilværelse.

EN SVÆR PROFESSIONEL OPGAVE

På den ene side af samarbejdsbordet sidder den unge med sin særlige livshistorie og sine særlige personlige udfordringer. På den anden side sidder fagpersonerne og har en professionel opgave, de skal løfte, nemlig at støtte de unge på vej mod uddannelse og beskæftigelse. Mange af de professionelle peger på, at der ofte består en svær opgave i at rykke de unge og give de unge motivation til fx at starte på en uddannelse:

Hvordan pokker er det, vi skaber motivationen hos de unge? Det kunne jeg godt bruge noget sparring på. Hvordan får vi de unge til at forstå vigtigheden? For uden at de synes, det er vigtigt, så kommer vi ikke nogen vegne (Projektleder)

De professionelle kan savne bedre forudsætninger for at hjælpe de unge videre, og flere af informanterne nævner de unges 'motivation' som et problem. Det kan opleves som en modsætning, at der sidder en række samarbejdsaktører, der er ivrige efter at hjælpe den unge, og at den unge ikke vil være med:

Det, der også kan være en udfordring, er, at de her møder nogle gange kan blive for over-nursende. Der sidder en masse beredvillige samarbejdspartnere, som er klar til at byde ind med hvad som helst, og så sidder der en ung og tænker: "Jeg gider faktisk ikke lave noget". Det er udfordringen stadigvæk, at så sidder der en ung, som slet ikke er det samme sted overhovedet. Og så skal vi blive enige om de små bitte mål, det er en udfordring, hvor vi alle sammen kommer ned på et niveau og får aftalt helt små mål, så den unge kan gå herfra og tænke: "Okay, det er det, jeg skal nu". (Leder, foranstaltning)

Fagpersonerne kan have svært ved at vide, hvordan de skal tackle den unges tempo og adfærd under samarbejdet. De oplever, at de unge går i stå og mangler evnen til at gribe den ansvarlighed, der overdrages til dem. Visse af fagpersonerne giver udtryk for et særligt blik på de unge; de unge forstår ikke vigtigheden af uddannelse og beskæftigelse, de mangler motivation og 'gider ikke at lave noget'. Ansvar er hos den unge, og deres manglende motivation skyldes, at de selv vælger, at de 'ikke gider lave noget'. Med de unges opvækst og ofte kaotiske anbringelseshistorik in mente så er der adskillige forklarende årsager til, at de unge i alderen

15-23 år kan være mere eller mindre parate i forhold til at påtage sig et ansvar og være motiveret, tage en uddannelse og få et arbejde.

I og med at de unge blandt andet er psykisk sårbare, så kan det ikke forventes, at de vil følge samme udviklingsforløb som deres jævnaldrende og gennemføre skolegang, opnå uddannelse og få arbejde inden for samme tidsperiode. Forskere på efterværnsområdet argumenterer for, at man bør anlægge et mere nuanceret syn på alder og på definitionen af, hvornår man er voksen. Forskere, der arbejder med *life course theory*, tager afsæt i, at menneskers livscyklus skal ses i en historisk, social og kulturel kontekst (Horrocks, 2002). Det betyder, at alder afhænger af, hvornår samfundet klassificerer os som barn, ung og voksen, samt vores individuelle følelse af at være voksen eller ej. Det er derfor ikke alle unge, der i en alder af 18 år føler sig voksne. Det oplever fagpersonerne også:

Jeg tænker, man skal heller ikke være blind for, at mange af vores unge ... Det kan godt være, de bliver 18 år, men altså psykisk, så er de kun 12, og derfor er de jo længere tid om at blive voksne og har mere brug for den der støtte, som vi kan give, eller systemet kan give, ikk'. Det kan være, de er 24-25 år først, når de er voksne, ikk', og kan tænke fornuftigt. (Sagsbehandler, ungeteam, 1)

En familieplejekonsulent udtaler:

Den erfaring, jeg har med de (anbragte og tidligere anbragte) unge, er, at de modnes senere. De er mere forvirrede lidt længere tid end andre unge. (Familieplejekonsulent)

De modnes senere og er generelt mere uafklarede om deres fremtid i en længere periode end andre unge (Bakketeig & Backe-Hansen, 2008). Konsulentens pointe rammer fint, hvordan de unges manglende stabile netværk og manglende oplevelse af kontinuerlig anerkendelse kan komme til udtryk i en personlighed, der har svært ved at udfolde sig. De unges parathed til som 18-årige at påtage sig en voksentilværelse med fokus på uddannelse og beskæftigelse er sommetider ikke fuldt til stede, og det er en udfordring for fagpersonerne og samarbejdsmodellen. I en af projektkommunerne har man udpeget unge til 'Vejen til uddannelse og beskæftigelse', som man har vurderet vil kunne indgå i et udviklingsforløb uden for mange udfordringer:

De meget psykisk sårbare er sorteret fra. For det krævede for meget. Det skulle give mening for de unge, der kom. Det skulle faktisk flytte dem. Det har været helt fint. For dem, der har det rigtig skidt, der er det ikke gjort med et projekt som det her. Der er det tidligere indsats i det forløb, de har været igennem. (Projektleder)

Oplevelsen af, hvor stor forandring samarbejdsmodellen kan skabe i de enkelte forløb, synes at være knyttet til den specifikke gruppe af unge, modellen anvendes til. Vurderingen af, at den professionelle opgave er svær, og at udfordringerne er mange, bliver ikke overraskende mere udtalt, når modellen anvendes til en nuanceret gruppe af anbragte unge set i forhold til en mere afgrænset og velfungerende gruppe unge.

Fagpersonerne har forskellige opfattelser af, hvem der bærer ansvaret for, at opgaven kan være svær. Følgende udtalelse er fra en sagsbehandler, der sidder i børne- og familieforvaltningen:

Når man snakker løsningsfokuseret, så snakker man jo om, at man har en kompetence ind i mødet, sådan at man kan være i den proces og støtte op omkring det, som man nu finder sammen om sammen med den unge og familien. Så der ser jeg også, at der er nogle udfordringer, fordi det er svært at arbejde løsningsfokuseret, og den der empowerment-tænkning er lagt ind over den løsningsfokuserede tilgang. (Faglig konsulent, børne- og familieforvaltning)

Sagsbehandleren anskueliggør samarbejdet som værende løsningsfokuseret, hvor parterne fælles skal finde løsninger, men at det er svært at bibeholde en empowerment-tilgang til de unge, hvis de ikke kan byde ind. Ansvaret bredes ud, men er udfordrende, når de unge ikke kan tage deres del af ansvaret. En af projektlederne har et anderledes blik på, hvem der bærer ansvaret for, om der kan findes løsninger og ske udvikling:

Samarbejdsomt køber det, men det er svært, hvad man skal stille op over for de unge, der ikke har motivationen. Hvordan kan man strikke nogle indsatser sammen i et samfund, som er med til at fratage incitamentet for at gøre noget? Det kan være vanskeligt, når tilbuddene er bedre end arbejdet. (Projektleder)

Her lægges ansvaret hos den unge, som mangler motivation for at rykke sig. En sådan tilgang synes ikke at tage højde for de mulige årsager til, at nogle af de unge fremviser denne adfærd. Der kan, som pointeret tidligere, typisk være tale om traumer i opvækst, manglende stabile og nære relationer og dårligt psykisk helbred, som alt i alt kan betyde, at de unge ikke er alderssvarede og ikke er parate til at gribe voksenansvaret.

Opfattelsen af, at de unge hellere vil være afhængige af sociale foranstaltninger end på sigt at få en uddannelse og et arbejde, stemmer i øvrigt dårligt overens med forskning baseret på unges egne fortællinger. Her ytrer de unge store bekymringer omkring deres fremtid, og hvorvidt de formår at blive selvforsørgende. Erfaringer fra deres opvækst, hvor de har set deres forældre leve under dårlige socioøkonomiske forhold m.m., betyder typisk, at de gerne vil noget andet med deres eget liv (Bakketeig & Backe-Hansen, 2008; Højlund, 2011).

ORGANISATORISKE VILKÅR

I dette afsnit gennemgår vi centrale udfordringer, som er forbundet med den anden sfære, de organisatoriske vilkår, og som relaterer sig til den kommunale indsats over for de unge. Ud fra Honneths begreber skal de unge i deres berøringsflade med myndighederne og diverse sociale foranstaltninger tilkendes rettigheder, og de skal imødekommes, hvad angår behov og støtte. Det er en forudsætning, hvis de unge skal hjælpes bedst muligt på vej og indgå i en positiv udvikling. I datamaterialet fremgår det, at der er visse udfordringer med den kommunale organisering af ungeindsatsen samt med de formelle og juridiske rammer for ungeindsatsen.

ORGANISERING AF UNGEINDSATSEN

Hensigten med samarbejdsmodellen er gennem et bedre organiseret tværfagligt samarbejde at hjælpe de unge på vej mod uddannelse og beskæftigelse. Modellen er målrettet samarbejdet omkring de unge, fra de fylder 15 år. Derudover er der alt det øvrige indsatsarbejde, der sker omkring de unge – lige fra forebyggende foranstaltninger til anbringelse og efterværnsinitiativer. Der eksisterer et stort katalog af indsatser, og de danner konteksten for, hvor de unge står, når de er 15 år og derefter. Både i forhold til om og hvornår i deres liv de unge og deres familier har modtaget indsatser, men også i forhold til kvaliteten og virkningerne af

de indsatser, der gives dem. For de anbragte unge, der er i aldersgruppen 15-23 år, ved vi som tidligere nævnt, at de er karakteriseret ved en række personlige udfordringer, som ofte er akkumuleret gennem deres opvækst. Problematikken handler om, hvordan eksempelvis anbringelsesforanstaltningerne kan imødekomme de anbragtes behov bedre, men den vedrører også spørgsmålet om, hvorvidt der sættes tidligt og tilstrækkelig effektivt ind over for udsatte børn og unge. En ansat fra en døgninstitution siger:

På et tidspunkt inden de er blevet unge, så har de jo været børn, og jeg tænker, hvis vi skal tænke ud af boksen, så handler det jo også noget om, at den tid, der går, inden de bliver unge, der skal vi jo også agere. Altså, de er jo ikke lige pludselig blevet 16 år, og så har de fået et problem. Det problem er jo et problem, der gradvist er opstået, og hvad har vi foretaget os i den tid? Jeg kan da se, når vi sidder i visitationsudvalget, så pludselig, så sidder vi med en sag, som vi aldrig har set før, og den unge er 16½ år, og det hele er gået fuldstændig bananas. Forældrene, de er gået helt op i limningen, og den unge er gået helt op i limningen, og skolen er gået helt op i limningen, og ... det er ikke noget, der er sket fra den ene dag til den anden. (Pædagog, døgninstitution)

Flere af de professionelle giver udtryk for, at der bør sættes tidligere ind. Hvis de unge er nået at komme dertil, hvor de har det rigtig svært, så bliver den professionelle opgave ofte langt vanskeligere, end hvis der var blevet sat ind tidligere. Det er sandsynligt, at tidligere og mere kvalificerede indsatser vil kunne stille de unge bedre i deres ungdomsår.

En anden udfordring, der knytter sig til organiseringen af ungeindsatsen, er de kommunale systemers tilvænning til det tværfaglige samarbejde, som kan involvere visse kultursammenstød. Kort fortalt består udfordringen i, at der er kulturelle forskelle mellem systemerne, og når de unge eventuelt skal overgå fra et system til et andet, så påvirker de organisatoriske sammenstød mellem systemer den indsats, der ydes over for de unge:

Det er en udfordring med kulturelle forestillinger om, hvad hinanden har gjort. Der er to afdelinger i bygningen. Den ene side er (red. børn- og ungeforvaltningen), og den anden side er (red.) voksenforvaltningen. Nogle omtaler det, som om afstanden imellem de to svarer til Grand Canyon. Vi skal sætte folk

ned og tydeliggøre, at man har den samme opgave og kan samarbejde og respektere hinanden. (Projektleder)

Projektlederen efterlyser nogle mere flydende systemer for at imødekomme organisatoriske opdelinger, der synes at være dybt rodfæstede. Hvis ungeindsatsen anfægtes af, at organiseringen i de kommunale systemer ikke er afstemt internt, så har det en betydning for, om de unge støttes bedst muligt på deres vej til en voksentilværelse. En socialrådgiver forklarer meget præcist, hvordan afdelingernes faggrupper kan sidde med hvert deres faglige blik på, hvad der skal være fokus i indsatsen over for de unge:

Vi (red. de forskellige kommunale afdelinger) kigger på forskellige problematikker. Altså her fokuserer vi meget på, når der kommer en ung ind: Er der et socialt problem, som vi skal tage os af? Er den unge socialt belastet på en eller anden måde, der hindrer en udvikling? Ja, fint, så skal vi gøre et eller andet. Men det behøver ikke nødvendigvis betyde, at du har en funktionsnedsættelse, som er det, du arbejder med, når du kommer over i voksenteamet. Der går du ud og kigger på, hvad er din funktionsevne, og kan du ud fra det få en socialpædagogisk støtte? Det kan godt være, at du har svært ved at få venner, men det betyder ikke nødvendigvis, at du skal have en socialpædagogisk støtte, når du er blevet voksen. Og der har man sådan to forskellige synspunkter. Og når du så drager jobcenteret ind over, som udelukkende kigger på arbejdsevne, jamen, så har du et hold, som sidder og kigger på det sociale aspekt, og et hold, som sidder og kigger på arbejdsevnen, og så voksenteamet, der sidder og kigger på funktionsevnen. Og de tre kan godt sidde og pege fingre af hinanden og sige: "Hvorfor gjorde I ikke det, og hvorfor gjorde I ikke det, og hvorfor skal vi nu gøre ...", og sådan kan den så køre i ring. Det har man oplevet. (Social/ungerådgiver, ungdomsrådgivning)

Rådgiveren forklarer meget præcist, hvordan der kan være forskellige dagsordner til stede blandt faggrupperne, og at der kan være en tendens til at pege fingre ad hinanden. Midt i det komplekse interessefelt står de unge og er 'genstand' for de forskellige tilgange. Det kræver ledelsesmæssig styrke og engagement at nedbryde sådanne kulturelle kløfter og ændre samarbejdsformerne:

Da man startede (initiativet) op, havde man en idé om, at det var et projekt med en faglig udvikling. Hvor man kunne udvikle metoder og pædagogik. I princippet er det ikke kun et spørgsmål om faglig sparring, men endnu mere en organisationskultur, der skal ændres. Og der er det ledelse, så det batter. (...) Vil man banke gamle strukturer ned og starte noget nyt op? (UU-vejleder)

På papiret er samarbejdsmodellen en metode, der samler et antal parter til en række samarbejds møder. I praksis er samarbejdsmodellen mere end som så – det er også et opgør med kommunernes organisationskultur og med de forestillinger, som faggrupperne har om hinanden. Det kalder på ledelsesmæssig opmærksomhed og prioritering.

JURIDISKE RAMMER FOR UNGEINDSATSEN

Vores interviewdata viser, at der er visse udfordringer forbundet med de juridiske rammer for ungeindsatsen. Der er i udgangspunktet flere lovgivninger i spil på samarbejds møderne, herunder serviceloven, beskæftigelsesloven og de særlige ungeregler. Det er vigtigt for fagpersonerne, at der er repræsentanter med til samarbejds møderne, som har ekspertise inden for de forskellige lovområder for at have det bedste vidensgrundlag at arbejde ud fra og for at kunne optræde professionelt over for de unge og fx forældre eller andre, der måtte deltage på møderne.

En sagsbehandler udtrykker ønske om, at der til møderne er deltagere med beslutningskompetence til stede:

En kongstanke fra dette projekt var, at man skulle kunne træffe beslutninger på møderne – netop for at sætte toget i gang. Det lykkedes godt på voksenområdet – men det giver gevaldige udfordringer på serviceloven, altså på børne- og familieleven. Hvorfor kan man ikke få dem med beslutningskompetence med på disse møder? Det er det, jeg har manglet på møderne. (Faglig konsulent, børne- og ungeforvaltning)

Andre fagpersoner peger på udfordringer forbundet med måden, lovgivningen er skruet sammen på. En sagsbehandler udtaler:

I voksenlovgivningen, altså som (red. kollega) var inde på før, at det kan godt være, de er fyldt 18, men psykisk er de som en 12-årig. Så vi har snakket meget om bevilling af efterskoler og daghøjskole eller lignende, som vi slet ikke kan tilbyde i Socialfor-

valtningen, da de var under 18, for det giver først mening at tilbyde dem, når de er 18 eller 19 år, fordi de mentalt først er med dér. Og det kunne være fedt, hvis man kunne få lov til det. Men lige nu er det ikke en mulighed. (Jobkonsulent, jobcenter, 1)

Sagsbehandleren foreslår en mere fleksibel lovgivning, der afspejler de unges udviklingsforløb, uafhængigt af om de er under eller over 18 år. Ligesom der inden for efterværnsforskningen foreslås en fleksibel tilgang til de unges alder (Horrocks, 2002) ud fra en erkendelse af, at de unge i en alder af 18 år ikke nødvendigvis føler sig voksne, så kunne en sådan fleksibilitet også afspejle sig i lovgivningen. Når lovgivningen går ind og begrænser, hvilke, ellers relevante, foranstaltninger der kan gives til de unge, så har det samtidig en betydning for råderummet omkring ungeindsatsen.

En anden juridisk udfordring, der nævnes, er lovgivning omkring overførselsindkomster:

Det er også grotesk, at en ung, der er langt nede i suppedasen. Han har været heldig at have en børneopsparing på 30.000 kr, som man kunne have brugt på indskud (red. til bolig). De penge skal han fyre af, før man overhovedet kan få kontanthjælp. Det vil sige, man skal lige give dem et ekstra nyk ned i sumpen, før de kan blive trukket op igen. Sådan en lovgivning er hul i hovedet. (UU-vejleder)

UU-vejlederen uddyber videre, at når formålet med samarbejdsmodellen er at tage de unge ind, motivere dem i forhold til uddannelse og beskæftigelse og ellers 'få dem ud igen', så modvirker lovgivningen modellens formål. Det, som snarere sker, når en ung med en børneopsparing ikke kan gemme sine penge til en fremtidig bolig eller lignende, er, at den unge fastholdes i systemet. Han synes, at det er svært at arbejde med en firkantet lovgivning, og han oplever, at systemet har svært ved at opnå større fleksibilitet, selvom det drøftes på ledelsesplan.

En sidste pointe, vi vil nævne i forhold til juridiske udfordringer for ungeindsatsen, er, at voksensystemet og fx uddannelsesinstitutioner ikke har aktindsigt i ungesagerne. Når de unge fylder 18 år, så er det op til de unge, hvor mange oplysninger om deres personlige forhold de vil dele med samarbejdsaktørerne. Fagpersonerne oplever ungesager, hvor de unge ikke ønsker, at fx uddannelsesstedet ved noget om hans eller hendes misbrug. Det kan umiddelbart, blandt de professionelle, opleves

som en begrænsning for den ungeindsats, der leveres, hvis de ikke kan diskutere frit på samarbejds møderne. Dog ytrer flere af fagpersonerne, at de unge som regel gerne vil dele deres private oplysninger efter et par møder, når den unge har lært aktørerne at kende.

MULIGHEDER I SAMFUNDET

I dette sidste afsnit om kontekstuelle udfordringer, der danner ramme om ungeindsatsen, ser vi på den tredje sfære, de unges muligheder i samfundet. Ud fra Honneths teori om anerkendelse skal man som samfundsborger have adgang til kulturelle, politiske og arbejdsmæssige fællesskaber. Deltagelsen er en forudsætning for, at man anerkendes som samfundsborger på lige fod med andre og deraf kan udfolde sig bedst muligt. Interviewmaterialet viser, at der er udfordringer forbundet med at finde praktikpladser til de unge samt i et vist omfang uddannelses- og botilbud.

ADGANG TIL PRAKTIK SAMT UDDANNELSES- OG BOTILBUD

En vigtig forudsætning for, at de unge kan opnå uddannelse og beskæftigelse, er, at der er praktik- og uddannelsespladser til stede. Det oplever fagpersonerne kan være en udfordring:

Der er barrierer, hvis vi kigger på praktikpladser. Der er også noget arbejdsmarkedsmæssigt, hvis vi kigger ud i det private, at det kan underlyvende være svært. Vi kan godt have intentioner om, at nu skal den ene eller anden i praktik, men hvor Silvan eller jem & fix, eller hvad ved jeg, bliver ved med at sige nej. Hvis vi kun laver tilbud i systemet, bliver det bobler, hvor alle er forstående – og det er ikke virkeligheden. (Projektleder)

Hvis de unge ikke kan opnå praktikpladser på arbejdspladser, der afspejler bredden af arbejdsmarkedet, dvs. også i private virksomheder, så opnår de kun adgang til et lille hjørne af arbejdsmarkedet. En af projektlederne fortæller, at de i en rundringning til 100 potentielle virksomheder forsøgte at skaffe praktikpladser til unge, men at det kun lykkedes dem at få tre aftaler i hus. Det begrænsede udbud af praktikpladser er helt generelt en udfordring. I en analyse fra AE (Arbejderbevægelsens Erhvervsråd) ses det, at næsten 11.000 elever på erhvervsuddannelserne i 2012

manglede en praktikplads i en virksomhed. Tallet er det højeste i 8 år, og det afspejler, at hver gang én ung får en praktikplads, står der halvanden og mangler en plads. (AE, 2012). Mange af de unge har imidlertid en skolepraktikplads, men næsten 6.000 unge står helt uden og kan ikke færdiggøre deres uddannelse.

En af fagpersonerne pointerer, at kommunerne i forbindelse med Ungepakken⁵ i 2009 har forpligtet sig på at skaffe flere praktik- og skolepraktikpladser, men han oplever ikke, at der er sket nogen forandring:

Når man kigger på vores kommune (red.) som sådan, så er der stort set ikke lavet en dyt de sidste 3-4 år. De laver ikke noget nyt. Man forsøger at give det gamle system et nyt image, som de unge alligevel ikke matcher. Så kan vi være nok så gode vejledere og have nok så fint kammeratskab og kollegialt venskab, men hvis vi ikke har noget og lukke ud til? (UU vejleder)

I og med at en erhvervsuddannelse er et hyppigt valg blandt de anbragte unge, som får en uddannelse (Bryderup & Trentel, 2012), så er mulighederne for praktik et vigtigt led i ungeindsatsen. Det er vigtigt, at de unge overhovedet kan få praktikpladser, og dernæst, at praktikpladserne afspejler mulighederne på arbejdsmarkedet. Det kan synes som en detalje, men et godt praktikforløb kan sørge for, at de unge får en fod inden for på arbejdsmarkedet og kan tage del i samfundet. Uddannelsessystemet og arbejdsmarkedet danner således en betydningsfuld kontekst for samarbejdsmodellens rækkevidde og ikke mindst de unges muligheder og samfundsmæssige deltagelse.

Et andet forhold, som har betydning for de unges samfundsdeltagelse, er deres muligheder for at få et sted og bo. Det er en udfordring, der i højere grad karakteriserer landets store kommuner, hvor befolkningstæthed, begrænset boligudbud og deraf høje huslejer gør betingelserne svære for udsatte unge. En UU-vejleder forklarer, hvordan problematikken kommer til udtryk, når de unge fx har været anbragt i en anden kommune og efter endt anbringelse vender tilbage til deres hjemkommune. Ifølge fagpersonen er en bolig helt central for, at de unge overhovedet kan komme videre og fokusere på fx det at starte på en ud-

5. Ungepakken favner en række initiativer, der skal sikre flere praktikpladser. Ungepakken er henvendt til unge i alderen 15-17 år, og formålet er at bringe flere unge videre i en ungdomsuddannelse og på sigt indsluse flere i arbejdsstyrken.

dannelse. Som en af fagpersonerne pointerer, så er det ikke alene gjort med en samarbejdsmodel:

Det er ikke gjort med en samarbejdsmodel, men den er god til at få det effektueret, hvis vi havde noget. Samarbejdsmodellen er god til at synliggøre og tydeliggøre behovet for tilbud. (UU-vejleder)

SAMFUNDSMÆSSIGE KRAV OG NORMER

Vi ser i dag et generelt samfundsmæssigt fokus på uddannelse og professionalisering. Tidligere var der intet usædvanligt i at være ufaglært, og det behøvede ikke at indvirke på ens udfoldelsesmuligheder i arbejdslivet. De tider har ændret sig, og der stilles i dag langt større krav til uddannelse og faglige kompetencer. På baggrund af den økonomiske krise har vi i dag flere unge i uddannelse, men samtidig også markant højere ungdomsarbejdsløshed. Beskæftigelsen for unge i alderen 15-29 år er siden krisens start faldet med 80.000 personer, og i 2011 var ungdomsarbejdsløsheden på 11,2 pct. sammenlignet med ca. 6 pct., før krisen satte ind (AE, 2011a). Det begrænsede udbud af elev- og praktikpladser og den høje arbejdsløshed blandt unge er generelle samfundsmæssige vilkår, som stiller udsatte og anbragte unge svært. Forholdene skaber et udskillelsesløb, der i højere grad tilgodeser de ressourcestærke unge med gode karakterer end udsatte unge med skæve profiler. Det allestedsnærværende krav om uddannelse og beskæftigelse undtager imidlertid ikke udsatte grupper, og der er en kamp om pladser, som fagpersonerne gerne vil forberede de unge på:

Der er bare enormt meget fokus nu på at skulle i beskæftigelse. Alle samarbejdspartere har nogle papirer, de gerne vil have udfyldt og sat kryds under, at nu er vedkommende i beskæftigelse. Det er også den virkelighed, vi bliver nødt til at vise dem, men det er en udfordring. (Socialrådgiver, jobcenter)

Anbragte unge kan bokse med forskellige slags udfordringer, som gør deres deltagelse i et samfundsmæssigt udskillelsesløb svært. Det kan være udfordringer af social karakter, såsom dårligt psykisk helbred og risikoadfærd, og det kan også være udfordringer af mere formel karakter, såsom en straffeattest med anmærkninger. For mange af de anbragte unge kan tiden i folkeskolen have budt på dårlige erfaringer i form af skoleskift og

faglige vanskeligheder, som resulterer i et lavt fagligt selvværd. Når de unge samtidig rammes af strukturelle vilkår og fx ikke kan få en praktikplads, så kan den unge let opfatte det som et individuelt problem og føle, at det er et personligt nederlag, hvilket potentielt kan øge sårbarheden yderligere.

Det øgede samfundsmæssige fokus på uddannelse betyder, at fagpersonerne sommetider oplever at komme til at presse de unge:

En, der starter op på grundforløb på Sosu, og 2 måneder efter er hun ude, fordi der var et eller andet, og så har hun ikke rigtig lyst til det. Men heller ikke lyst til. Man føler nogle gange, at man kommer til at presse dem lidt. Og det skal måske til nogle gange, men det er en svær balancegang. (UU-vejleder)

De unge kan starte op på en uddannelse, fortryde og springe fra igen. Det er en generel problematik, der ikke kun gælder anbragte unge. Tal fra AE viser, at hver tredje ung, der starter på en erhvervsuddannelse, ikke gennemfører den (AE, 2011b). UU-vejlederen berører diskussionen om, hvorvidt bedre tid til uddannelsesvalg vil give højere gennemførelsesprocent. Ligesom de unge ofte har levet et zigzagliv med en kompliceret opvækst og skiftende anbringelser, så gennemgår de også ofte et zigzagforløb i deres vej gennem uddannelse og mod beskæftigelse. Det udgør samtidig en professionel opgave, der ikke findes lette løsninger på.

En anden svær opgave er, at de unge ofte ikke ønsker at gøre brug af de tilbud, der er til rådighed:

Jeg synes tit, at der er manglende motivation for de konkrete uddannelser, der er. Hvor man sidder og snakker med en ung, der egentlig er uddannelsesparat, men så har de ikke lige lyst til at gå i gang med erhvervsskolen. Vil hellere i gang med gymnasiet på sigt eller har nogle andre visioner. (UU-vejleder)

Igen kan man pege på, at problematikken er mere generel. De unge fungerer både under et samfundsmæssigt krav om, at man bør få en uddannelse, og under en samfundsmæssig norm om, at det, man uddanner sig til, og det arbejde, man tager, skal stemme overens med de ønsker, man måtte have. Det er en norm i samfundet, at man skal følge sine ønsker og interesser og så vidt muligt selvrealisere sig som et individ. Det gælder børn, unge og voksne generelt. Normen afspejler sig også i selve samar-

bejdsmodellen, hvor de unge opfordres til at definere deres ønsker for fremtiden.

Således står fagpersonerne og de unge også med udfordringer, der udspringer af strukturelle vilkår, og som spiller en betydningsfuld rolle for de unges udfoldelsesmuligheder.

OPSUMMERING

I dette kapitel om kontekstuelle udfordringer for samarbejdsmodellen har vi tematisk taget udgangspunkt i Axel Honneths teori om anerkendelse. Det har vi gjort for at synliggøre, at de unge indgår i forskellige sfærer, og at deres muligheder for at opnå uddannelse og få et arbejde afhænger af de givne vilkår i de forskellige sfærer. Det er vilkår, som har en betydning for samarbejdsmodellens rækkevidde, men som også handler om, hvordan ungeindsatsen er organiseret.

Først og fremmest er det vigtigt at holde sig for øje, hvilke vilkår og udfordringer der danner baggrund for de unges trivsel og parathed til uddannelse og beskæftigelse som 15-23-årige. Mange af de unge har gennem deres opvækst savnet nære, stabile relationer, som har kunnet yde dem omsorg, og de har derfor manglet et solidt fundament for deres identitetsudvikling. En kompliceret opvækst kommer blandt de unge ofte til udtryk ved misbrug, kriminelle lovovertrædelser og anden risikoadfærd samt dårligt psykisk helbred, såsom depressioner og selvskadende adfærd. Det er udfordringer, som påvirker de unges livskvalitet, og som også gør den professionelle opgave med at sikre gode overgange kompliceret. Fagpersonerne giver udtryk for, at det kan være svært at hjælpe de unge videre i forhold til uddannelse og beskæftigelse, når der fx er misbrug og psykiatriske problemstillinger på spil. Fagpersonerne efterlyser psykologisk ekspertise i samarbejdsgruppen, da flere af de unge har et behandlingsbehov, og da fagpersonerne ikke selv føler sig kompetente på det område. En anden udfordring er, hvis de unge ikke kan få den behandling, de har brug for, på grund af ventetider i det psykiatriske system. De mangefacetterede udfordringer hos målgruppen indikerer, at samarbejdsmodellen ikke alene kan bygge på en beskæftigelsesindsats eller en indsats rettet mod de unges uddannelse. Anbragte unge har en række udfordringer, som fagpersonerne oplever, at der nødvendigvis må tage hånd om som en del af den samlede indsats.

Fagpersonerne giver udtryk for, at det kan være svært at skabe motivation hos de unge, og at en ressourceorienteret *empowerment*-tilgang således kan være svær at praktisere, hvis de unge ikke vil deltage i samarbejdet. Denne opfattelse må ses i lyset af, at nogle unge finder det vanskeligt at indtræde i den ansvarlige og handlingsorienterede voksenrolle, de forventes at indtage, når de fylder 18 år. Som det også fremhæves i efterværnslitteraturen, er det relevant at betragte udsatte unges alder, ikke som et biologisk faktum, men som et produkt af sociale og kulturelle processer. Selvom de unge er fyldt 18 år og dermed er myndige ifølge loven, føler de sig ikke nødvendigvis voksne eller parate til voksenlivets udfordringer.

En anden sfære, der danner en ramme om samarbejdsmodellen, er de kommunale myndigheders organisering af ungeindsatsen. Her nævner fagpersonerne vigtigheden af tidlige indsatser, så der tages hånd om de unges udfordringer på et tidligt tidspunkt. Derudover ytrer fagpersonerne ønske om, at indsatserne får en mere fleksibel karakter, så de uafhængigt af lovgivning kan gives til de unge, også selvom de er fyldt 18 år. Det er generelt vigtigt for fagpersonerne, at de til samarbejds møderne er tilstrækkeligt repræsenteret af fagpersoner med viden om de forskellige lovområder.

Et forhold, der umiddelbart sætter en kontekstuel ramme for samarbejdsmodellen og ungeindsatsen, er kommunernes hidtidige organisationskultur, der typisk har været præget af kulturkløfter. Fagpersonerne har hver deres faglige sæt briller på, hver deres lovområde at fortolke ud fra og hver deres særlige fokus i en ungesag. Hvor kommunikationen mellem forvaltninger og sektorer forud for samarbejdsmodellens indførelse ofte har været præget af visse spændinger og manglende forventningsafstemning, så er det netop nogle af disse kulturelle misforståelser, samarbejdsmodellen kan være med til at løse op for. I forhold til arbejdet med udsatte unge er modellen et opgør med kommunale systemer, hvor hver afdeling, forvaltning og sektor i mange tilfælde har arbejdet 'parallelt' eller i søjler uden et egentligt samarbejde. Modellen griber derfor også ind i nogle generelle strukturer, som kalder på ledelsesmæssig håndtering, da fagpersonerne ikke kan sidde med sådanne organisationsændringer alene.

Den tredje sfære, der spiller en vigtig kontekstuel rolle for samarbejdsmodellens muligheder for at hjælpe udsatte unge konstruktivt videre i voksenlivet, er tilgængeligheden af relevante tilbud, særligt med

henblik på uddannelse og beskæftigelse. Vi ser i dag et tydeligt samfundsmæssigt fokus på opnåelse af uddannelse og vigtigheden af at være i beskæftigelse. Den økonomiske krise har forstærket samfundets krav om uddannelse, og der er generelt kommet større konkurrence om uddannelse, praktikpladser og arbejde. Manglen på praktikpladser har nået nye højder, og ungdomsarbejdsløsheden er fordoblet siden før krisen. Det skaber et udskillelsesløb, som det kan være svært for udsatte og anbragte unge at indgå i. Derudover kan det, særligt i de store kommuner, være et problem for de unge at få en bolig, som de kan betale. Begrænset boligudbud og høje huslejer kan betyde, at de unge ikke kan få en bolig, og det kan bremse deres opstart på en uddannelse m.m. Basale forhold som adgang til bolig og uddannelse samt ledige praktikpladser og jobs udgør dermed vigtige kontekstuelle forhold, der har en betydning for de unges positive overgange til voksenlivet og, i bredere forstand, deltagelse i samfundslivet.

DET VIDERE ARBEJDE: OPMÆRKSOMHEDSPUNKTER

I dette afsluttende kapitel diskuterer vi på baggrund af analyserne i de foregående kapitler nogle mere overordnede opmærksomhedspunkter for det videre arbejde med samarbejdsmodellen. Vi hæfter os særligt ved de forhold, som ser ud til at være afgørende for, at en administrativ metode som samarbejdsmodellen kan få den tilsigtede virkning og bidrage positivt til bedre overgange og bedre veje til uddannelse og beskæftigelse for udsatte unge, der afslutter en anbringelse. Opmærksomhedspunkterne bygger både på de data, som er indsamlet og analyseret i forbindelse med evalueringen, og på den eksisterende viden fra forskningen om udsatte unge og efterværn. Alligevel er det vigtigt at være opmærksom på, at den foreliggende rapport er en midtvejsevaluering, og at der derfor kun er tale om foreløbige konklusioner på erfaringerne med samarbejdsmodellen.

Vi retter opmærksomheden mod tre faktorer, der hver især har central betydning for samarbejdsmodellens virke, men som først og fremmest skal ses i sammenhæng, det vil sige som forhold, der også har indflydelse på hinanden. Dette skal ses i lyset af vores overordnede pointe om, at samarbejdsmodellen bør tænkes som del af en samlet og helhedsorienteret indsats til udsatte unge; at det tværfaglige samarbejde under de rette betingelser kan blive det nav, som den gode socialfaglige indsats til udsatte unge drejer om.

For at samarbejdsmodellens potentiale kan indfries, vil vi fremhæve følgende opmærksomhedspunkter:

- En helhjertet ledelsesopbakning til modellen
- En samarbejdsform med fokus på en kumulativ vidensopbygning om den enkelte unge
- En fokuseret, men samtidig fleksibel samarbejdsmodel, der sætter den unges samlede livssituation i centrum for indsatsen.

LEDELSEN: EN HELHJERTET OPBAKNING

Samarbejdsmodellen ligner ikke andre typiske efterværnsindsatser, fordi den umiddelbart handler mere om *organiseringen* af det sociale arbejde med udsatte unge end om arbejdet med de unge i sig selv. Dette kunne nemt mistolkes derhen, at samarbejdsmodellen mere har fokus på processen og det gode professionelle samarbejde end de unges vilkår og positive overgang til voksenlivet. Nogle ville måske endda pege på, at samarbejdsmodellen i realiteten blot udfylder den opgave, som de kommunale forvaltninger allerede burde løse af sig selv: At sikre rammerne for, at 'arbejdet gøres færdigt', og at nogle af samfundets dårligst stillede børn og unge tilbydes de bedst mulige betingelser for en god overgang til voksenlivet.

Pointen er imidlertid, at man med dette initiativ erkender behovet for professionelt samarbejde som fundament for etableringen af gode overgange for udsatte unge, og at dette også involverer visse forvaltningsmæssige tiltag. Dette er et ganske markant skridt, også i international sammenhæng, da langt de fleste efterværnstiltag traditionelt set har haft fokus på selve tilbuddet og kun i mindre omfang har inddraget den organisatoriske kontekst, som de sociale indsatser er indlejret i. Samarbejdsmodellen som 'redskab' i den samlede ungeindsats forholder sig således til den realitet, at der i alle organisationer opstår kulturelle kløfter, når fagpersoner på tværs af afdelinger og sektorer – ofte fysisk adskilt og placeret i forskellige bygninger og institutioner – forventes at forholde sig til en fælles problemstilling.

Konkret har vi i denne sammenhæng set, hvordan der ofte i udgangspunktet ikke engang er enighed blandt de professionelle om, hvori problemstillingen overhovedet består; en socialrådgiver i et børne- og unge-afsnit og en uddannelsesvejleder på en erhvervsskole ser ikke nød-

vendigvis det samme unge menneske, selvom cpr-nummeret er det samme. Af samme grund kan løsningerne tage sig meget forskelligt ud. Som bekendt har vi alle en tendens til at se søm overalt, hvis vi holder en hammer i hånden. Første skridt til at bryde med disse ofte uhensigtsmæssige, partielle perspektiver på den unge synes at være, at de professionelle sætter sig omkring et bord – sammen med den unge.

Netop fordi samarbejdsmodellen har denne strukturelle kvalitet, hvor planlægningen og koordineringen af den sociale indsats er i fokus på en meget direkte måde, stiller det særlige krav til den organisation, som modellen skal virke i. En mere traditionel efterværnsindsats (såsom forsøg med mentorordninger eller mødesteder for unge) kan således udmærket udvikles som forsøgsprojekt i et hjørne af organisationen og her vise sit værd (for eksempler, se Jakobsen, Hammen & Steen, 2010). Det samme er ikke tilfældet med et initiativ som samarbejdsmodellen, der i sin substans lægger op til egentlige kulturændringer i måden, man håndterer unge-sager på i et tværfagligt perspektiv. Hvis en sådan model skal udfolde sit virkelige potentiale, så kræver det en helhjertet satsning, hvor det ikke er i forvaltningens kroge, at udviklingen sker, men hvor forandringerne involverer alle relevante parter.

Begge tendenser, positive som negative, kan registreres i de fire projektkommuner, som danner grundlag for denne evaluering. Der er således markante forskelle mellem en tilgang, hvor *alle anbragte unge i kommunen* som udgangspunkt betragtes som del af målgruppen for samarbejdsmodellen, og den mere selektive tilgang, hvor et bestemt antal unge udvælges på baggrund af det ene eller det andet kriterium. I sidstnævnte tilfælde er det tydeligt, hvordan der nemt opstår uklarheder, eksempelvis omkring målgruppen (hvilke unge kvalificerer til deltagelse?), ansvarsfordelingen (hvilke professionelle har ansvaret for hvilke opgaver?) og ledelsesopbakningen (hvor vigtigt er projektet organisatorisk set, og hvor meget energi skal man som medarbejder lægge i det?).

Situationen er meget anderledes der, hvor usikkerheden fra starten er manet i jorden, og hvor der tages afsæt i, at ændringerne i procedurerne pr. definition inddrager alle unge – og dermed alle relevante professionelle. Implementeringsprocessen er for det første langt mere ukompliceret, når ingen i udgangspunktet er i tvivl om, at det drejer sig om en 'skal-opgave'. Men mere afgørende er det, at jorden i samme bevægelse er gødet for de kulturændringer, som initiativet grundlæggende sigter mod. Vores analyser viser, at det, når samarbejdet lykkes, giver en professionel ro omkring op-

gave- og ansvarsfordeling, og det leder an til en flerfaglig og koordineret indsats, der samler alles kompetencer og viden.

Vores argument er, at det kræver en *helhjertet ledelsesopbakning*, hvis initiativets mere vidtrækkende perspektiver skal komme inden for rækkevidde. Det kræver, at man som ledelse ønsker reelle organisatoriske forandringer og er parat til at støtte op om processen. Det kræver, at man ser samarbejdsmodellen som andet og mere end 'endnu et forsøgsprojekt', men som noget, der skal bidrage til at sætte varige spor i forvaltningssystemet.

SAMARBEJDET: EN KUMULATIV VIDENSOPBYGNING

De forvaltningsmæssige kulturændringer, som muliggøres gennem en helhjertet ledelsesopbakning til samarbejdsmodellen, danner grundlaget for vores anden hovedkonklusion: Vigtigheden af, at det tværfaglige og tværsektorielle samarbejde bliver omdrejningspunkt for en *kumulativ vidensopbygning om den enkelte unge* og den særlige situation, som han eller hun står i. Opbygningen af denne fælles viden blandt professionelle med forskellige profiler og opdrag kan betragtes som et helt afgørende afsæt for at støtte de unge til en bedre overgang til en selvstændig voksentilværelse.

Analyserne i de foregående kapitler giver en række gode eksempler på, hvad dette betyder i praksis. Det handler i første omgang om, at man får sat ansigt på hinanden på tværs af afdelinger og institutioner, hvilket i sig selv letter arbejdsgangen og koordineringen af opgaverne. Men det handler lige så meget om, at man som professionel får øje på de andres kompetencer og ser mulighederne i de fælles løsningsstrategier.

Når nedbrydningen af kulturelle barrierer er så vigtig en del af denne proces, hænger det sammen med, at *vidensbidrag fra alle professionelle aktører principielt er lige vigtige*. Dermed ikke sagt, at det er et mål i sig selv, at alle bidrager i lige stort omfang, eller at alle aktører skal være del af enhver møde- og planlægningsaktivitet. Analyserne viser netop, at man i praksis finder effektive fremgangsmåder, hvor fx alle potentielt relevante aktører indkaldes til det første møde med den unge, mens sammensætningen på de efterfølgende møder er mere selektiv, baseret på strategiske overvejelser om den unges konkrete planer og behov.

Vores understregning af en kumulativ vidensopbygning blandt ligeværdige aktører henviser til vigtigheden af, at man anerkender værdis-

en af hvert enkelt professionelt perspektiv. Dette forhold ses tydeligst i mødet mellem børne- og ungeforvaltningen på den ene side og voksen-systemet på den anden. Socialrådgiveren i børne- og ungeafsnittet, som har fulgt den unge under anbringelsen og stået for kontakten til forældre og anbringelsessted, har af indlysende årsager en anden forståelse af den unges situation end den sagsbehandler i jobcentret, der har ansvar for, at den unge kommer i gang med relevant beskæftigelse eller uddannelse. Det er indlysende, at uddannelse og beskæftigelse tildeles en særlig plads i samarbejdsmodellen, da dette fokus så at sige udgør rationalet for selve samarbejdet – et fokus, som fremhæves positivt af alle involverede parter, inklusive de unge. Men det ændrer ikke på, at det er opbygning af faglig viden, der er afgørende, og at alle de professionelle har en vigtig position som selvstændige bidragsydere.

Hvis vi vender tilbage til den model for samarbejdet, som blev præsenteret i kapitel 2, så kan man formulere det på den måde, at ligesom viden fra voksensystemet (om beskæftigelsesregler, om adgang til praktikpladser, om uddannelsesmuligheder) skal 'sive nedad', når der lægges planer for fx en 16-årig anbragt ung, så skal viden fra børne- og ungesystemet (om den unges skoleforhold, familierelationer, psykiske trivsel osv.) tilsvarende 'sive opad'. Det er den gensidige udveksling af faglige perspektiver og den fælles akkumulering af professionel viden om den unges særlige vilkår og muligheder, der skal danne grundlag for de gode overgange til voksenlivet.

INDSATSEN: EN FOKUSERET, MEN FLEKSIBEL STØTTE

Vores tredje og sidste opmærksomhedspunkt lægger sig i umiddelbar forlængelse af de ovenstående diskussioner. Hvis realiseringen af samarbejdsmodellens potentialer afhænger dels af en helhjertet satsning, hvor hele gruppen af anbragte unge udgør målgruppen, dels af en samarbejdsform, hvor viden om den unge strømmer både 'op' og 'ned' i forvaltningssystemet, så stiller det også krav til de indsatser, som modellen peger hen imod. Det ligger i kortene, at der er tale om en fokuseret indsats – hvor det, der stilles skarpt på, er de unges samfundsmæssige forankring i forhold til uddannelse og beskæftigelse. Men hvis dette fokus skal give mening for hele gruppen af anbragte unge, så skal støtten også være fleksibel. Lykkes dette ikke, står man med det dilemma, at man er nødt til at

give slip på den gruppe af udsatte unge, for hvem uddannelse og beskæftigelse aktuelt forekommer uoverkommelig og urealistisk.

Den *fokuserede indsats*, hvor uddannelse og beskæftigelse sættes højt på de professionelle dagsorden, er på mange måder samarbejdsmodellens styrke. Vores analyser viser, hvordan det forhold, at uddannelse og beskæftigelse gøres til et fælles anliggende og samlet sigtepunkt for indsatsen, bidrager til at målrette støtten til de unge. Der er enighed om, hvor det er, man gerne skal hen, og det underbygger samtidig en proces, hvor der lægges vægt på de muligheder og potentialer, som den enkelte unge rummer – noget, som også bemærkes blandt de unge selv. I den forstand afspejler samarbejdsmodellen et bredere udviklingstræk i socialt arbejde, og i velfærdspolitikken mere generelt, hvor der siden midten af 1990'erne og frem har været et støt stigende fokus på den enkeltes ressourcer, muligheder og ansvar for egen udvikling (Villadsen, 2004). Samarbejdsmodellen er interessant i dette lys, fordi man her har fundet en konkret model for, hvordan professionelle på tværs af faglige og organisatoriske skel kan arbejde systematisk med denne ressourceorienterede tilgang til borgerne.

Når vi samtidig peger på behovet for en *fleksibel indsats*, er det på baggrund af den efterhånden store viden om udsatte unge og de særlige udfordringer, som de står over for ved overgangen til voksenlivet. Det er kort sagt ikke alle unge, der er på vej til at afslutte en anbringelse, som psykosocialt befinder sig i en situation, hvor de kan gennemføre en relevant ungdomsuddannelse eller begå sig på arbejdsmarkedet. Dette er en velkendt problemstilling, også i de kommuner, som afprøver samarbejdsmodellen.

Som vi har argumenteret ovenfor, er en sådan strategi imidlertid ikke nogen 'løsning', i hvert fald kun i en sammenhæng, hvor samarbejdsmodellen udelukkende betragtes som et afgrænset forsøgsprojekt, hvor målet er at opfylde en bestemt 'kvote'. Hvis ambitionen er at opbygge en model for det tværfaglige og tværsektorielle samarbejde, der samlet set bringer gruppen af anbragte unge tættere på et selvstændigt voksenliv, så er der også behov for en fleksibel indsats. Det vil sige en indsats, der tager højde for, at anbragte børn og unge ofte ikke følger de samme lineære udviklingsmønstre som andre børn og unge, men typisk har mere ujævne og uforudsigelige forløb, hvor støttebehovene varierer efter de aktuelle livsomstændigheder (fx mere eller mindre ustabile familieforhold).

Efterværnsforskningen har også dokumenteret, at tidligere anbragte unge på mange måder kan være forsinkede i deres udviklingsforløb. Det gælder i forhold til den mentale modningsproces, men også med hensyn til de mere konkrete processer, som vi normalt forbinder med voksenliv og selvstændiggørelse: at få en uddannelse, at indtræde på arbejdsmarkedet, at stifte familie osv. (Bakketeig & Backe-Hansen, 2008). For tidligere anbragte er der med andre ord ikke nødvendigvis tale om, at 'løbet er kørt', hvis de ikke kommer i gang med en uddannelse præcis samtidig med deres jævnaldrende. Der kan endda være meget gode grunde til, at nogle af voksenlivets centrale processer forskydes for disse unge.

Behovet for en fleksibel indsats behøver på ingen måde at overskygge nødvendigheden af en målrettet indsats. Tværtimod kan man sige, at de unge, som ikke magter en uddannelses- eller beskæftigelsesindsats i lyset af deres sociale livssituation, i endnu højere grad end andre unge har behov for og kan drage nytte af en målrettet og tværfagligt funderet støtte. Vi ønsker derfor at understrege vigtigheden af, at man i sin iver efter at få alle unge i gang med uddannelse og beskæftigelse ikke glemmer, at der kan være andre ressourcer at bygge på hos disse unge, som måske ikke kan danne grundlag for en ungdomsuddannelse her og nu, men som stadig kan være byggesten på vejen til et godt voksenliv.

Ud over at involvere de unge aktivt i disse beslutninger (hvilket er et centralt omdrejningspunkt i samarbejdsmodellen) betragter vi det som et særdeles vigtigt led i det fremtidige arbejde med modellen også aktivt at inddrage de voksne, som er tættest på de unge i hverdagslivet – plejeforældre, socialpædagogisk personale, biologiske forældre, kontaktpersoner osv. Der er megen vigtig viden at hente fra disse nære omsorgspersoner om den unges særlige problemstillinger og potentialer; viden, som kan være afgørende at inddrage i tilrettelæggelsen af den unges fremtidige valg og muligheder.

En sådan kontaktperson får det sidste ord i denne sammenhæng. Kontaktpersonen beskriver en 18-årig pige, som netop har afsluttet sin anbringelse. Udsagnet stammer fra en tidligere undersøgelse af anbragte unge (Egelund m.fl., 2010), men pointen i citatet om fleksibilitet i indsatsen og 'elastik i kontrakten' forekommer ikke mindre relevant i denne sammenhæng:

Jeg tror, Jamilla bliver i stand til at leve et selvstændigt liv. Hun bliver uafhængig af offentlig hjælp om nogle år. Det er ikke alle vores unge, der bliver det, men det er jeg helt sikker på med

hende. Uddannelsesmæssigt tror jeg, at hun kommer ind og får etableret sig i skolesystemet og bliver færdig på en eller anden måde, eller også ryger hun over i noget kreativt. Selvom uddannelse er vigtigt, er det også muligt at få et meningsfyldt arbejdsliv uden uddannelse, hvis man kan noget med sine hænder og sit hoved. På den måde er jeg egentlig ikke bekymret for hendes fremtid, for hun er en stærk pige. Hun er kommet godt igennem det dårlige liv, hun har haft. Men hun kunne ikke have klaret en almindelig anbringelse. Fleksibilitet og elastik i kontrakten. Hun var jo i opposition og midt i sådan et forsinket pubertetsopgør. Hun var i kamp, og nu har hun fået noget luft. Hun har mødt nogen, der kan forsikre hende om, at: 'Nå ja, jeg er god nok'. (Egelund m.fl., 2010: s. 360-361)

APPENDIKS: METODE OG DATAGRUNDLAG

I dette appendiks præsenterer og diskuterer vi kort det metodiske grundlag for midtvejsevalueringen. Først gennemgår vi datakilderne og redegør for de metodiske valg, vi har truffet forud for og i forbindelse med dataindsamlingen. Bagefter diskuterer vi kvaliteten af de indsamlede data og vurderer på denne baggrund styrken af midtvejsevalueringens resultater og konklusioner.

DATAKILDER

Midtvejsevalueringen vedrører de første erfaringer med samarbejdsmodellen i de fire kommuner, som bidrager til at udvikle og afprøve modellen. På undersøgelsestidspunktet var kommunerne endnu i en afprøvningsfase, hvor erfaringerne med at organisere samarbejdet omkring de anbragte unge på en ny måde stadig var foreløbige og under forandring (jf. kapitel 3). Dette har naturligvis haft betydning for den måde, midtvejsevalueringen er blevet tilrettelagt på, og de datakilder, som det har været relevant at inddrage.

Først og fremmest er der tale om en rent kvalitativ midtvejsevaluering af samarbejdsmodellen. Den samlede evaluering omfatter også kvantitative data, særligt oplysninger om de unge og deres individuelle

forhold med hensyn til uddannelse, beskæftigelse, boligsituation osv. Disse data indsamles løbende, men det har ikke været relevant at afrapportere resultater herfra i denne omgang. Det skyldes til dels, at det samlede antal unge, der på undersøgelsestidspunktet havde været berørt af samarbejdsmodellen, fortsat var relativt beskedent. Den primære årsag er dog, at samarbejdsmodellens centrale kvantitative succeskriterier (særligt andelen af unge i uddannelse/beskæftigelse) ikke meningsfuldt ville kunne aflæses på tidspunktet for dataindsamlingen, hvor forsøgsprojekterne endnu kun havde fungeret i nogle måneder. De kvantitative data vil vi naturligvis tildele langt større opmærksomhed i forbindelse med slutevalueringen, hvor vi forventer at kunne begynde at se mønstre i, hvor godt og på hvilke parametre det lykkes at skabe resultater for og med de anbragte unge i overgangen til et selvstændigt voksenliv.

Tidspunktet for midtvejsevalueringen har også haft betydning for prioriteringen af de enkelte kvalitative datakilder. Vi har således lagt størst vægt på de centrale fagpersoner og deres professionelle erfaringer med samarbejdsmodellen. Ungeperspektivet er også repræsenteret, men kun i mindre omfang og overvejende som et supplement til udsagnene fra de fagprofessionelle. Ikke desto mindre har inddragelsen af de unge været væsentlig for midtvejsevalueringens analyser, blandt andet i forhold til at vise, hvordan de unges perspektiv på deres eget liv ofte er et helt andet end det, som de fagprofessionelle repræsenterer (jf. kapitel 5).

Midtvejsevalueringen bygger på følgende datakilder:

- Individuelle interview med projektlederne for samarbejdsmodellen i de fire forsøgskommuner
- Fokusgruppeinterview med projektgruppen (fagpersoner) i alle fire kommuner
- Individuelle interview med i alt syv unge samt en kontaktperson på vegne af en ung, fordelt på de fire kommuner.

Desuden indgår der skriftlige datakilder i evalueringen, herunder projektbeskrivelser fra kommunerne og formidlende materiale om samarbejdsmodellen, som har været under løbende udvikling, mens midtvejsevalueringen har stået på (se Socialstyrelsen, 2013). Endelig har den løbende korrespondance med kommunale projektledere, Rambølls projektgruppe og Socialstyrelsen også været en vigtig datakilde.

Vi har gennemført interviewene med projektledere (individuelle) og fagpersoner (fokusgrupper) af to omgange, første gang i marts-april 2012 og anden gang i november 2012-januar 2013. I alt har vi dermed foretaget otte interviews med de fire projektledere samt otte fokusgrupper med i alt 48 fagpersoner. Ungeinterviewene foretog vi i forbindelse med anden interviewrunde, men de var ikke afsluttet før marts 2013, primært på grund af vanskeligheder med at rekruttere unge. To af de unge havde efter eget valg en bisidder med ved interviewet (en pædagog og en kontaktperson).

Formålet med første interviewrunde var primært at indhente baggrundsinformationer om de enkelte kommuner og deres planer for implementering af samarbejdsmodellen. Disse interview inddrages kun i begrænset omfang i rapportens analyser, og det er markeret i teksten ('1'), når der refereres direkte til dette datamateriale (fx Socialrådgiver, ungdomscenter, 1).

Anden interviewrunde med de professionelle fokuserede i højere grad på fagpersonernes erfaringer med samarbejdsmodellen, både i forhold til det tværfaglige samarbejde og ungeindsatsen mere bredt. Fokusgrupperne samlede centrale fagpersoner og samarbejdspartnere i de fire kommuner og bestod gennemgående af:

- Myndighedsrådgivere fra børn-, unge- og familieforvaltning
- Rådgivere fra socialforvaltningen på voksenområdet
- Jobkonsulenter fra beskæftigelsesforvaltning
- UU-vejledere
- Familieplejekonsulenter
- Kontaktpersoner.

KVALITET OG RÆKKEVIDDE AF DATAMATERIALET

Som anført er der nogle åbenlyse begrænsninger for en evaluering, som gennemføres på et relativt tidligt tidspunkt i et projektforsøg. I det aktuelle tilfælde er det særligt samarbejdsmodellens virkninger og grad af effektivitet i forhold til initiativets langsigtede målsætninger, som det er vanskeligt at drage klare slutninger om. Vi ved på nuværende tidspunkt ikke, hvor effektiv en metode samarbejdsmodellen faktisk er i forhold til

at hjælpe anbragte unge i uddannelse og beskæftigelse og videre mod et selvstændigt voksenliv.

På de præmisser, som midtvejsevalueringen opstiller, finder vi imidlertid, at de kvalitative interview udgør et både holdbart og vigtigt datamateriale. Vi er blevet overraskede over, hvordan diskussioner blandt fagpersoner om et umiddelbart smalt emne – organiseringen af det daglige arbejde omkring nogle bestemte børne- og ungesager – har været med til at rejse store og til tider principielle spørgsmål på området. Hvorfor er det så vanskeligt at skabe gode overgange for anbragte unge? Hvor ligger de reelle udfordringer? Hvad kan man selv gøre som fagperson – individuelt og i fællesskab? Og i hvilken udstrækning er der behov for et 'medløb' fra omverdenen?

Relevansen af og kvaliteten i datamaterialet viser sig ved, at disse diskussioner afspejler debatter i både forskning og praksis, som ikke blot handler om 'efterværn' snævert – at bestemte typer indsatser forventes at afhjælpe bestemte typer problemstillinger for udsatte unge – men om præmisserne, rammerne og retningerne for socialt arbejde mere bredt. Især fokusgruppeinterviewet har her vist sin styrke, fordi formen åbner op for nuancerede diskussioner mellem professionelle, der ofte hverken deler faglighed, organisation eller mandat i arbejdet med den unge – men som i kraft af samarbejdsmodellen har fået et fælles fokus og nogle klare pejlemærker for indsatsen. Det er tilsyneladende hér, man kan begynde at stille de lidt større og mere komplicerede spørgsmål. Når diskussioner om 'dine og mine sager' og placering af ansvar inden for søjler og sektorer er ryddet af bordet, bliver det også nemmere at forholde sig til det, som alle er enige om, at det i virkeligheden altid burde handle om: Hvordan en resourcesvag gruppe bedst muligt understøttes på en måde, så ikke kun problemstillingerne, men også potentialerne kommer til syne.

Vi håber, at midtvejsevalueringen kan gøre noget af det samme, nemlig at være med til at sætte rammer for nogle vigtige temaer i diskussionen om, hvordan udsatte unge bedst muligt foretager overgangen fra anbringelse til en voksentilværelse med deltagelse i samfundslivet. Om ikke andet er der blevet kastet nogle bolde op i luften, som vi ser frem til at samle op, videreudvikle og drage mere håndfaste konklusioner af i en kommende slutevaluering.

LITTERATUR

- Arbejderbevægelsens Erhvervsråd (2012): *11.000 unge mangler en praktikplads i en virksomhed*. Af Mie Dalskov Pihl. København: Arbejderbevægelsens Erhvervsråd.
- Arbejderbevægelsens Erhvervsråd (2011a): *Ungdomsarbejdsløsheden tæt på fordoblet under krisen*. Af Erik Bjørsted. København: Arbejderbevægelsens Erhvervsråd.
- Arbejderbevægelsens Erhvervsråd (2011b): *Nye tal viser stort frafald på erhvervsuddannelserne*. Af Lars Andersen. København: Arbejderbevægelsens Erhvervsråd.
- Bakketeig, E. & E. Backe-Hansen (2008): *Forskningsskunnskap om ettervern*. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring, NOVA rapport 17/2008.
- Bryderup, I.M. & M.Q. Trentel (2012): *Tidligere anbragte unge og uddannelse*. Århus: Klim.
- Egelund, T., T.B. Jakobsen, I. Hammen, M. Olsson & A. Høst (2010): *Sammenbrud i anbringelser af unge. Erfaringer, forklaringer og årsagerne bag*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 10:06.
- Egelund, T., P.S. Christensen, T.B. Jakobsen, T.G. Jensen & R.F. Olsen (2009): *Anbragte børn og unge. En forskningsoversigt*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 09:24.

- Egelund, T., D. Andersen, A.-D. Hestbæk, M. Lausten, L. Knudsen, R.F. Olsen & F. Gerstoft (2008): *Anbragte børns udvikling og vilkår. Resultater fra SFI's forløbsundersøgelser af årgang 1995*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 08:23.
- Honneth, A. (2003): *Behovet for anerkendelse*. En tekstsamling. København: Hans Reitzels Forlag.
- Horrocks, C. (2002): "Using Life Course Theory to Explore the Social and Developmental Pathways of Young People Leaving Care". *Journal of Youth Studies*, 5(3), s. 325-336.
- Højlund, S. (2011): "Fodspor og fremtid(er)". I: Egelund, T. & T.B. Jakobsen (red.): *Døgninstitutionen. Modsætninger og strategier, når børn og unge anbringes*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Jakobsen, T.B., I. Hammen & L. Steen (2010): *Efterværn – støtte til tidligere anbragte unge. Midtevejsevaluering af forsøg med efterværn under handlingsprogrammet 'Lige muligheder'*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 10:31.
- Lausten, M., D. Andersen, P.R. Skov & A.A. Nielsen (2013): *Anbragte 15-åriges hverdagsliv og udfordringer. Rapport fra tredje dataindsamling af forløbsundersøgelsen af anbragte børn født i 1995*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 13:07.
- Mølholt, A., S. Stage, J.H. Pejtersen & P. Thomsen (2012): *Efterværn for tidligere anbragte unge. En videns- og erfaringsopsamling*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 12:04.
- Olsen, R.F., T. Egelund & M. Lausten (2011): *Tidligere anbragte som unge voksne*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 11:35.
- Propp, J., D.N. Ortega & F. NewHeart (2003): "Independence or Interdependence: Rethinking the Transition from 'Ward of the Court' to Adulthood". *Families in Society*, 84 (2), s. 259-266.
- Rambøll (2012): *Anbragte børns læring. Personer, der har været anbragt som barn eller ung* (notat). København: Egmont Fonden.
- Socialstyrelsen (2013): *Guide til implementering. Vejen til uddannelse og beskæftigelse for anbragte og tidligere anbragte unge mellem 15 og 23 år*.
- Vinnerljung, B., M. Berlin & A. Hjern (2011): "School Performance in Primary School and Psychosocial Problems in Young Adulthood Among Care Leavers from Long Term Foster Care". *Children and Youth Services Review*, (33)12, s. 2489-2497.

SFI-RAPPORTER SIDEN 2012

SFI-rapporter kan købes eller downloades gratis fra www.sfi.dk. Enkelte rapporter er kun udkommet som netpublikationer, hvilket vil fremgå af listen nedenfor.

- 12:01 Lyk-Jensen, S.V., A. Glad, J. Heidemann & M. Damgaard: *Soldater efter udsendelse. En spørgeskemaundersøgelse*. 117 sider. e-ISBN: 978-87-7119-075-5. Netpublikation.
- 12:02 Lausten, M., H. Hansen, A.-K. Mølholt, K.S. Vammen & A.-C. Legendre: *Forebyggende foranstaltninger 14-17 år. Dialoggruppe – om forebyggelse som alternativ til anbringelse. Delrapport 5*. 235 sider. ISBN: 978-87-7119-078-6. e-ISBN: 978-87-7119- 079-3. Vejledende pris: 230,00 kr.
- 12:03 Rostgaard, T., T.N. Brunner & T. Fridberg: *Omsorg og livskvalitet i plejeboligen*. 150 sider. ISBN: 978-87-7119-080-9. e-ISBN: 978-87-7119-081-6. Vejledende pris: 150,00 kr.
- 12:04 Mølholt, A.-K., S. Stage, J.H. Pejtersen & P. Thomsen: *Efterværn for tidligere anbragte unge. En videns- og erfaringsopsamling*. 222 sider. ISBN: 978-87-7119-082-3. e-ISBN: 978-87-7119-083-0. Vejledende pris: 220,00 kr.
- 12:05 Ellerbæk, L.S. & A. Høst: *Udlejningsredskaber i almene boliger. En analyse af brugen og effekterne af udlejningsredskaber i almene boligområder*.

- 258 sider. ISBN: 978-87-7119-084-7. e-ISBN: 978-87-7119- 085-4. Vejledende pris: 250,00 kr.
- 12:06 Høgelund, J.: *Effekter af den beskæftigelsesrettede indsats for sygemeldte. En litteraturoversigt*. 112 sider. e-ISBN: 978-87-7119-086-1. Netpublikation.
- 12:07 Rasmussen, P.S. & P.S. Olsen: *Positiv adfærd i læring og samspil (PALS). En evaluering af en skoleomfattende intervention på 11 pilot-skoler*. 159 sider. ISBN: 978-87-7119-087-8. e-ISBN: 978-87-7119-088-5. Vejledende pris: 150,00 kr.
- 12:08 Fridberg, T. & M. Damgaard: *Frivillige i hjemmeværnet 2011*. 120 sider. ISBN: 978-87-7119-089-2. e-ISBN: 978-87-7119-090-8. Vejledende pris: 120,00 kr.
- 12:09 Lyk-Jensen, S.V., J. Heidemann & A. Glad: *Soldater – før og efter udsendelse. En analyse af motivation, økonomiske forhold og kriminalitet*. 164 sider. e-ISBN: 978-87-7119-091-5. Netpublikation.
- 12:10 Bengtsson, S.: *Vækstfaktorer på det specialiserede socialområde*. 120 sider. ISBN: 978-87-7119-092-2. e-ISBN: 978-87-7119-093-9. Vejledende pris: 120,00 kr.
- 12:11 Dines, A., V. Jakobsen, V.M. Jensen, S.S. Nielsen, S., K.C.Z. Pedersen, D.S. Petersen & K.M. Thorsen: *Indsatser for tosprogede elever. Kortlægning og analyse*. 162 sider. e-ISBN: 978-87-7119-094-6. Netpublikation.
- 12:12 Christensen, E.: *Nakuusa – vi vil og vi kan. En opfølgning på Youth Forum i Ilulissat 2011*. 48 sider. e-ISBN: 978-87-7119-096-0. Netpublikation.
- 12:13 Christensen, E.: *Nakuusa – piumavugut saperatalu. 2011-mi ilulissani Youth Forum pillugu nangitsineq*. 50 sider. e-ISBN: 978-87-7119-097-7. Netpublikation.
- 12:14 Larsen, M. & L.S. Ellerbæk: *Evaluering af jobplanen. Nuværende og kommende pensionisters kendskab til og betydning af reglerne for at arbejde*. 111 sider. ISBN: 978-87-7119-100-4. e-ISBN: 978-87-7119-101-1. Vejledende pris: 110,00 kr.
- 12:15 Larsen, M., H.B. Bach & A. Liversage: *Pensionisters og efterlønsmodtageres arbejdskraftpotentiale. Fokus på genindtræden*. 181 sider. ISBN: 978-87-7119-102-8. e-ISBN: 978-87-7119-103-5. Vejledende pris: 180,00 kr.
- 12:16 Ottosen, M.H. & S. Stage: *Deleborn i tal. En analyse af skilsmissebørns samvær baseret på SFT's børneforløbsundersøgelse*. 111 sider. ISBN:

- 978-87-7119-104-2. e-ISBN: 978-87-7119-105-9. Vejledende pris: 110,00 kr.
- 12:17 Nilsson, K. & H. Holt: *En vurdering af arbejdsskadestyrelsens fastholdelse-scenter. Kommuners, fagforeningers, arbejdsgivers og forsikringselskabers erfaringer med fastholdelsescentret*. 89 sider. ISBN: 978-87-7119-106-6. e-ISBN: 978-87-7119-107-3. Vejledende pris: 80,00 kr.
- 12:18 Holt, H: *Lokal løn på kommunale arbejdspladser. Forskelle i kvinders og mænds løn*. 82 sider. e-ISBN: 978-87-7119-108-0. Netpublikation.
- 12:19 Bengtsson, S. & M. Røgeskov: *Et liv i egen bolig. Analyse af bostøtte til borgere med sindslidelser*. 145 sider. ISBN: 978-87-7119-109-7. e-ISBN: 978-87-7119-110-3. Vejledende pris: 140,00 kr.
- 12:20 Graversen, B: *Effekter af virksomhedsrettet aktivering for udsatte ledige. En litteraturoversigt*. 72 sider. e-ISBN: 978-87-7119-112-7. Netpublikation.
- 12:21 Albæk, K., H.B. Bach & S. Jensen: *Effekter af mentorstøtte for udsatte ledige. En litteraturoversigt*. 68 sider. e-ISBN: 978-87-7119-114-1. Netpublikation.
- 12:22 Jensen, T.G., K. Weibel, M.K. Tørslev, L.L. Knudsen & S.J. Jacobsen: *Måling af diskrimination på baggrund af etniske oprindelse*. 134 sider. ISBN: 978-87-7119-115-8, e-ISBN: 978-87-7119-116-5. Vejledende pris: 130,00 kr.
- 12:23 Madsen, M.B. & K. Weibel: *Delt viden. Aktiveringsindsatsen for ikke-arbejdsmarkedssparate kontanthjælpsmodtagere*. 152 sider. ISBN: 978-87-7119-117-2. e-ISBN: 978-87-7119-118-9. Vejledende pris: 150,00 kr.
- 12:24 Lyk-Jensen, S.V., J. Heidemann, A. Glad & C.D. Weatherall: *Danske hjemvendte soldater. Soldaternes psykiske sundhedsprofil før og efter udsendelse*. 210 sider. e-ISBN: 978-87-7119-119-6. Netpublikation.
- 12:25 Lausten, M., H. Hansen, K.S. Vammen & K. Vasegaard: *Forebyggende foranstaltninger 18-22 år. Dialoggruppe – Om forebyggelse som alternativ til anbringelse. Delrapport 6*. 164 sider. ISBN: 978-87-7119-121-9. e-ISBN: 978-87-7119-122-6. Vejledende pris: 160,00 kr.
- 12:26 Lauritzen, H.H., R.N. Brünner, P. Thomsen & M. Wüst: *Ældres ressourcer og behov. Status og udvikling på baggrund af Ældredatabasen*. 180 sider. ISBN: 978-87-7119-123-3. e-ISBN: 978-87-7119-124-0. Vejledende pris: 180,00 kr.

- 12:27 Høst, A.K., T. Fridberg, D.L. Stigaard & B. Boje-Kovacs: *Når fogeden banker på. Fogedsager og effektive udsættelser af lejere*. 422 sider. ISBN: 978-87-7119-125-7. e-ISBN: 978-87-7119-126-4. Vejledende pris 420,00 kr.
- 12:28 Nielsen, H., A. Mølgaard & L. Dybdal: *Procesevaluering af boligsociale indsatser. Delrapport 2. Kvalitativ kortlægning af Landsbyggefondens 2006-2010-pulje med fokus på projektorganisering og samarbejde*. 118 sider. e-ISBN: 978-87-7119-127-1. Netpublikation.
- 12:29 Andrade, S.B.: *Levekår i danske landbrug. Analyse af sammenhænge mellem risikofaktorer og dyrvernssager i landbruget fra 2000 til 2008*. 176 sider. ISBN: 978-87-7119-128-8. e-ISBN: 978-87-7119-129-5. Vejledende pris: 170,00 kr.
- 12:30 Ottosen, M.H. (red.): *15-åriges hverdagsliv og udfordringer. Rapport fra femte dataindsamling af forløbsundersøgelsen af børn født i 1995*. 348 sider. ISBN: 978-87-7119-130-1. e-ISBN: 978-87-7119-131-8. Vejledende pris: 340,00 kr.
- 12:31 Bach, H.B.: *Arbejdsmarkedssparathed og selvforsørgelse*. 36 sider. e-ISBN: 978-87-7119-133-2. Netpublikation.
- 12:32 Christensen, E. & A.P. Langhede: *Evaluering af psykologhjælp til børn på krisecentre*. 61 sider. ISBN: 978-87-7811-197-5. Netpublikation. Udgivet af Ankestyrelsen og SFI.
- 12:33 Termansen, T. & C.S. Sonne-Schmidt: *Forebyggende fysisk træning til ældre. En undersøgelse af effekten af en kort træningsindsats på aldres fysiske funktionsevne*. 64 sider. ISBN: 978-87-7119-135-6. e-ISBN: 978-87-7119-136-3. Vejledende pris: 60,00 kr.
- 12:34 Hansen, H., P.R. Skov & K.M. Sørensen: *Støtte til udsatte børnefamilier. En effektmåling af familiebehandling og praktisk pædagogiske støtte*. 112 sider. e-ISBN: 978-87-7119-137-0. Netpublikation
- 12:35 Ellerbæk, L.S., V. Jakobsen, S. Jensen & H. Holt: *Virksomheders sociale engagement. Årbog 2012*. 182 sider. ISBN: 978-87-7119-138-7. e-ISBN: 978-87-7119-139-4. Vejledende pris: 180,00 kr.
- 12:36 Jakobsen, T.B., S.V. Lyk-Jensen & D.L. Stigaard: *Lige muligheder – metodisk grundlag for en effektevaluering. Evalueringsrapport 2*. 82 sider. e-ISBN: 978-87-7487-140-0. Netpublikation.
- 13:01 Kjeldsen, M.M., H.S. Houlberg & J. Høgelund: *Handicap og beskæftigelse. Udviklingen mellem 2002 og 2012*. 176 sider. ISBN: 978-87-7119-141-7. e-ISBN: 978-87-7119-142-4. Vejledende pris: 170,00 kr.

- 13:02 Liversage, A, R. Bille & V. Jakobsen: *Den danske au pair-ordning*. 281 sider. ISBN: ISBN 978-87-7119-143-1. e-ISBN: 978-87-7119-144-8. Vejledende pris 280,00 kr.
- 13:03 Oldrup, H., A.K. Høst, A.A. Nielsen & B. Boje-Kovacs: *Når børnefamilier sættes ud af deres lejebolig*. 222 sider. ISBN: 978-87-7119-145-5. e-ISBN: 978-87-7119-146-2. Vejledende pris: 220,00 kr.
- 13:04 Lausten, M., H. Hansen & V. M. Jensen: *God praksis i forebyggende arbejde – samlet evaluering af dialogprojektet. Dialoggruppe – om forebyggelse som alternativ til anbringelse*. 173 sider. ISBN: 978-87-7119-147-9. e-ISBN: 978-87-7119-148-6. Vejledende pris: 170,00 kr.
- 13:05 Christensen, E.: *Ilasiasq. Evaluering af en bo-enhed for udsatte børn*. 75 sider. ISBN: 978-87-7119-149-3. e-ISBN: 978-87-7119-150-9. Vejledende pris: 70,00 kr.
- 13:06 Christensen, E.: *Ilasiasq. Meeqqanut aarlerinartorsioortunut najugaatigiiffimmik nalilersuineq*. 88 sider. ISBN: 978-87-7119-151-6. e-ISBN: 978-87-7119-152-3. Vejledende pris: 70,00 kr.
- 13:07 Lausten, M., D. Andersen, P.R. Skov & A.A. Nielsen: *Anbragte 15-åriges hverdagsliv og udfordringer. Rapport fra tredje dataindsamling af forløbsundersøgelsen af anbragte børn født i 1995*. 153 sider. ISBN: 978-87-7119-153-0. e-ISBN: 978-87-7119-154-7. Vejledende pris: 150,00 kr.
- 13:08 Luckow, S.T. & V.L. Nielsen: *Evaluering af ressource- og risikoskema. Tidlig identifikation af kriminalitetstruede børn og unge*. 90 sider. e-ISBN: 978-87-7119-156-1. Netpublikation.
- 13:09 Winter, S.C. & V.L. Nielsen (red.): *Lærere, undervisning og elevpræstationer i folkeskolen*. 265 sider. e-ISBN: 978-87-7119-158-5. Netpublikation.
- 13:10 Kjeldsen, M.M., & J. Høgelund: *Handicap og beskæftigelse i 2012. Regionale forskelle*. 59 sider. ISBN: 978-87-7119-159-2. e-ISBN: 978-87-7119-160-8. Vejledende pris: 60,00 kr.
- 13:11 Manuel, C. & A. K. Jørgensen: *Systematic review of youth crime prevention intervention – published 2008-2012*. 309 sider. e-ISBN: 978-87-7119-161-5. Netpublikation.
- 13:12 Nilsson, K. & H. Holt: *Halvering af dagpengeperioden og akutpakken. Erfaringer i jobcentre og A-kasser*. 80 sider. e-ISBN: 978-87-7119-162-2. Netpublikation.

- 13:13 Nielsen, A.A. & V.L. Nielsen: *Evaluering af projekt SAMSPIL. En udvidet modregruppe til unge udsatte mødre*. 66 sider. e-ISBN: 978-87-7119-163-9. Netpublikation.
- 13:15 Bengtsson, S. & S. Ø. Gregersen: *Integrerede indsatser over for mennesker med psykiske lidelser. En forskningsoversigt*. 106 sider. ISBN: 978-87-7119-169-1. e-ISBN: 978-87-7119-170-7. Vejledende pris: 100,00 kr.
- 13:18 Vammen, K.S. & M.N. Christoffersen: *Unge selvskade og spiseforstyrrelser. Kan social støtte gøre en forskel?* 156 sider. ISBN: 978-87-7119-173-8. e-ISBN: 978-87-7119-174-5. Vejledende pris: 150,00 kr.
- 13:20 Luckow, S., T.B. Jakobsen, A.P. Langhede, J.H. Pejtersen: *Bedre overgange for udsatte unge. Midtvejsevaluering af efterværns-initiativet 'Vejen til uddannelse og beskæftigelse'*. 94 sider. ISBN: 978-87-7119-177-6. e-ISBN: 978-87-7119-178-3. Vejledende pris: 90,00 kr.
- 13:21 Benjaminsen, L. & H.H. Lauritzen: *Hjemløshed i Danmark 2013. National kortlægning*. 182 sider. ISBN: 978-87-7119-179-0. e-ISBN: 978-87-7119-180-6. Vejledende pris: 180,00 kr.
- 13:22 Jacobsen, S. J., A. H. Klynge & H. Holt: *Øremærkning af barsel til fædre. Et litteraturstudie*. 82 sider. ISBN: 978-87-7119-181-3. e-ISBN: 978-87-7119-182-0. Vejledende pris: 80,00 kr.

BEDRE OVERGANGE FOR UDSATTE UNGE

MIDTVEJSEVALUERING AF EFTERVÆRNSINITIATIVET 'VEJEN TIL UDDANNELSE OG BESKÆFTIGELSE'

Denne rapport er en midtvejsevaluering af efterværnsinitiativet 'Vejen til uddannelse og beskæftigelse'. Initiativet er iværksat af Socialstyrelsen for at støtte anbragte og tidligere anbragte unge til at opnå et bedre og mere stabilt ståsted indenfor uddannelse og beskæftigelse.

Evalueringen samler de foreløbige erfaringer fra fire forsøgskommuner, hvor man med afsæt i en særlig samarbejdsmodel samler relevante fagpersoner, fx fra social-, arbejdsmarkeds- og uddannelsessystemet, omkring det samme bord, og hvor den unges egen deltagelse og ønsker for fremtiden står centralt. Forsøgskommunerne er Fredericia, Gentofte, København og Roskilde.

Om end kommunernes erfaringer med samarbejdsmodellen endnu er spæde, viser evalueringen, at der i den tidlige fase er lagt vigtige byggesten til på sigt at opnå bedre overgange for de unge. De interviewede fagpersoner giver udtryk for, at der arbejdes mere koordineret, målrettet og med et øget fokus på de unges ønsker og kompetencer som udgangspunkt for indsatsen.

Evalueringen bygger på fokusgruppeinterview og individuelle interviews med fagpersoner i de fire kommuner og med anbragte eller tidligere anbragte unge.